Bachelorstudiet i spesialpedagogikk ved UiO – en undersøkelse blant uteksaminerte kandidater i arbeidslivet

Jonas Fredrik Hultman
Cecilie Jensen

Rapport 2, 2007

Oppdragsgruppen
Pedagogisk forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo

Forord

Institutt for spesialpedagogikk (ISP) tok høsten 2006 kontakt med Oppdragsgruppen (OG) for å gjennomføre en undersøkelse om bachelorprogrammet i spesialpedagogikk blant kandidater som ble uteksaminert fra studiet i 2005 og 2006.

I undersøkelsen, som har bestått av en kombinasjon av survey og intervjuer, var det særlig ønskelig å finne ut av til hvilke yrker/stillinger kandidatene går til etter fullført studium og i hvilken grad studiet oppleves som relevant for arbeidslivet. Rapporten vil danne grunnlag for beslutning om det vil være hensiktsmessig å foreta justeringer av studieopplegget.

Cand. ed Cecilie Jensen og cand. polit Jonas Hultman i Oppdragsgruppen ved Pedagogisk forskningsinstitutt utførte i løpet vår 2007 arbeidet med undersøkelsen.

Sigurd Hasle har vært kontaktperson for ISP i arbeidet med undersøkelsen.

I gjennomføringen av undersøkelsen er det mange som har satt av tid til samtaler med oss. Vi vil derfor benytte anledningen til å rette en takk til samtlige bachelorkandidater som har delt sine erfaringer med oss.

Oslo, mai 2007

Jonas Hultman Cecilie Jensen

1.0 Innledning 1
1.1 Om bachelorstudiet i spesialpedagogikk 1
1.2 Undersøkelsens fokus og problemstillinger 2

2.0 Design og metodiske betraktninger 3
2.1 Spørreskjema blant bachelorkandidatene fra 2005/2006 3
2.2 Intervju med utvalg bachelorkandidater i arbeid 3

3.0 Hva gjør de uteksaminerte bachelorstudentene i dag? 6
3.1 Jobb eller videre studier? 6
3.2 Tilsetnings- og lønnsforhold 7
3.3 Yrkesområder og stillingstitler 8

4.0 Oppleves bachelorstudiet som relevant for arbeidslivet? 10
4.1 Hva tenkte kandidatene om sine yrkesmuligheter før de startet utdanningen? 10
4.2 Jobbsøking 12
4.3 Bachelorkandidatenes vurdering av egen kompetanse i nåværende stilling 15
4.4 Bachelorkandidatenes tanker om videre yrkesmuligheter 21

5.0 Er de uteksaminerte kandidatene tilfreds med bachelorstudiet? 23
5.1 Tilbakemeldinger på studiets innhold og organisering 23
5.2 Helhetlig tilfredshet 26

6.0 Oppsummering og avsluttende drøfting 27

Vedlegg 1 Survey til bachelorkandidater, ISP 30
Vedlegg 2 Intervjuguide 32

1.0 Innledning

1.1 Om bachelorstudiet i spesialpedagogikk

Bachelorprogrammet i spesialpedagogikk har en varighet på tre år og tilsvarer 180 studiepoeng. Studiet skal gi kunnskap om "læring, lærevansker og særskilte opplæringsbehov". Sentrale temaer som tas opp er avvik, funksjonshemning og lærevansker som sees i forhold til normalitet og mestring. Studiet skal bidra til at studentene "utvikler kompetanse til å jobbe med lærevansker og ulike funksjonshemninger"[1].

På ISPs nettsider står det videre at "studiet gir ikke formell undervisningskompetanse, men aktuelle arbeidsplasser etter endt bachelorstudium kan allikevel være barnehager og skoleverket, foruten helse- og sosialsektoren[2]". På nettsidene understrekes det også at studiet ikke kvalifiserer for å ta praktisk pedagogisk utdannelse (PPU) og at det kreves masterstudium for å få jobb i pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT).

Bachelorstudiet i spesialpedagogikk skiller seg fra de fleste andre bachelorstudier ved at det er et styrt studieforløp. Med dette menes at det ikke finnes ulike studieretninger å velge imellom, noe som er vanlig for de fleste bachelorstudier på Universitetet i Oslo (UiO). Studieforløpet for bachelorstudenter illustreres i tabell 1:

Tabell 1: Oppbygning av bachelorstudiet i spesialpedagogikk

6. semester	SPED3000 - Lærevansker og særskilte behov i et system- og individperspektiv		
5. semester	SPED3000 - Lærevansker og særskilte behov i et system- og individperspektiv		
4. semester	SPED1010 - Spesialpedagogikk: kommunikasjon, språk og sosialisering		SPED2020 - Didaktikk og spesialpedagogisk virksomhet - del 2
3. semester	SPED1000 - Spesialpedagogikk: normalitet, avvik og funksjonshemning		SPED2010 - Didaktikk og spesialpedagogisk virksomhet del 1
2. semester	SVEXFAC03 - Examen Facultatum - Samfunnsvitenskapelig variant	UTVIT1000 - Innføring i utdanningsvitenskap	
1. semester	EXPHIL03 - Examen philosophicum	UTVIT1000 - Innføring i utdanningsvitenskap	
	10 studiepoeng	10 studiepoeng	10 studiepoeng

Det tas opp om lag 150 studenter per år på studiet. Første kull som fullførte bachelorstudiet ble uteksaminerte våren 2006 (ca 90 kandidater), men det ble også uteksaminert ca 60 kandidater våren 2005 som var del av en overgangsordning[3].

[1] http://www.uio.no/studier/program/spesped/om/kort-om-programmet.xml
http://www.uio.no/studier/program/spesped/om/hva-laerer-du.xml
[2] http://www.uio.no/studier/program/spesped/om/jobb-og-studiemuligheter.xml
[3] Dette er studenter som påbegynte sine studier i spesialpedagogikk før innføringen av ny gradstruktur i høyere utdanning.

På ISPs nettsider beskrives undervisningen i bachelorstudiet som ”praktisk og yrkesnær[4]”. Undervisningen består av en kombinasjon av problembasert læring, seminarer, forelesninger samt praksisperioder. Praksis gjennomføres i de to siste semestrene i studiet som sammenhengende praksis (blokkpraksis) i fire uker i høstesemesteret og tilsvarende antall uker med prosjektpraksis i vårsemesteret. På nettsidene understrekes det at studentene gjennom praksisperiodene i barnehage og skole får ”prøvd ut teori i virkeligheten”.

I studiet blir studentenes faglige prestasjoner vurdert gjennom en rekke ulike vurderingsformer, med bruk av blant annet mappevurdering, semesteroppgave, hjemmeeksamen og skriftlig eksamen.

1.2 Undersøkelsens fokus og problemstillinger

Hovedfokus i denne undersøkelsen har vært å finne ut av hvilke yrker/stillinger kandidatene går til etter fullført studium og i hvilken grad studiet oppleves som relevant for arbeidslivet. Med dette som utgangspunkt tok undersøkelsen sikte på særlig å belyse følgende problemstillinger:

- Hvor stor andel av dem som fullførte bachelorstudiet i 2005 og 2006 (og ikke gikk videre til masterstudiet) har fått jobb?
- Hva slags yrker/stillinger ender kandidatene opp med?
- I hvilken grad er kandidatene tilfreds med bachelorstudiet på nåværende tidspunkt?
- Hva slags forventninger hadde kandidatene til studiet og i hvilken grad har disse blitt innfridd?
- Opplever kandidatene at deres kompetanse er etterspurt på arbeidsmarkedet?
- Hvordan vurderer og tar kandidatene i bruk den kompetanse de har tilegnet seg gjennom bachelorstudiet på sin arbeidsplass?
- Opplever kandidatene at de mangler kunnskap eller kompetanse som de opplever kunne/burde vært tilegnet gjennom bachelorstudiet?
- Hvilke innholdskomponenter i bachelorstudiet blir vurdert som relevante versus mindre relevante i forhold til arbeidslivet?

[4] http://www.uio.no/studier/program/spesped/om/oppbygging-gjennomforing.xml

2.0 Design og metodiske betraktninger

Datainnsamlingen har vært todelt og bestått av en kombinasjon av:

1. Survey rettet mot samtlige uteksaminerte bachelorstudenter som ikke har gått videre til masterstudiet.
2. Intervjuer med et utvalg av kandidatene som har svart på spørreskjemaet og som var i arbeid i januar/februar 2007.

Utformingen av spørsmål til surveyen har blitt gjort i samråd med representanter fra ISPs bachelorgruppe.

2.1 Spørreskjema blant bachelorkandidatene fra 2005/2006

I undersøkelsens første fase (januar 2007) ble det gjennomført en nettbasert survey ved hjelp av verktøyet Questback[5]. For å sikre størst mulig svarprosent ble surveyen gjennomført over telefon og resultatene ble lagt inn manuelt for hver enkelt respondent.

Utvalget har bestått av kandidater som ble uteksaminert henholdsvis vår 2005 og vår 2006.

Spørreskjemaet inneholdt til sammen 35 spørsmål (se vedlegg 1 for fullstendig oversikt over spørsmålene i skjemaet). Formålet med surveyen var todelt. For det første var hensikten å få en oversikt over hvor stor andel av kandidatene som var i arbeid våren 2007, hva de arbeider med, samt danne seg inntrykk av i hvilken grad kandidatene tar i bruk og vurderer relevansen av den kompetanse de har tilegnet seg i bachelorstudiet.

Videre skulle data fra surveyen være et grunnlag for å velge ut informanter som skulle følges opp med intervjuer[6]. Utgangspunktet for datainnsamlingen var en liste med 100 navn på studenter som i desember 2006 ikke var registrert som masterstudenter ved ISP.[7] Til sammen 78 kandidater svarte på spørreskjemaet, noe som tilsvarer en svarprosent på 78 % [8].

Det bør påpekes at listen over populasjonen ikke skulle ha inkludert personer som gikk videre til masterstudiet ved ISP. Det viste seg imidlertid likevel at seks respondenter var i ferd med å ta masterstudiet[9].

2.2 Intervju med utvalg bachelorkandidater i arbeid

I den andre fasen av undersøkelsen (februar og mars 2007) ble det gjennomført intervjuer med et utvalg på til sammen ti kandidater som på dette tidspunktet var i arbeid. Det ble valgt ut

---

[5] For mer informasjon, se: www.questback.no

[6] Disse ble gjennomført i form av telefonintervjuer med høytaler og opptaker. Samtlige kandidater ga uttrykk for at de syntes det var den mest praktiske løsningen.

[7] Listen med navn og telefonnummer ble oversendt Oppdragsgruppen fra representant for bachelorgruppen ved ISP. I realiteten var det 103 navn på listen, men tre ble fjernet fra listen fordi vi ikke lyktes å finne korrekt kontaktinformasjon (telefonnummer).

[8] Til sammen fem kandidater reserverte seg fra å svare på surveyen enten fordi de i dag er bosatt i utlandet og opplevde at surveyen ikke vedgikk dem eller at de ikke hadde tid til å svare på surveyen. De øvrige lyktes vi ikke å få kontakt med på telefon.

[9] Dette ble oppdaget midtveis i gjennomføringen av surveyen (via telefon) og vi vurderte det da ikke som hensiktsmessig å avbryte surveyen på dette tidspunkt.

seks informanter fra kullet 06 og fire informanter fra kullet 05 (overgangsordning). Intervjuene hadde en varighet på rundt 30 minutter.

Fokus for intervjuene var forholdet mellom utdanningen og den enkeltes yrkespraksis – særlig når det gjelder hvordan informantene vurderer og tar i bruk den kompetanse de har tilegnet seg gjennom bachelorstudiet. Spørsmålene i intervjuguiden var inndelt etter følgende temaer:

- Kandidatenes kjennskap til og planer med bachelorstudiet før de startet utdanningen.
- Kandidatenes erfaringer fra jobbsøkingsprosessen.
- Kandidatenes opplevelse av studiets relevans for deres nåværende yrke/stilling.
- Kandidatenes vurdering av bachelorstudiets organisering og innhold.

Fordelen med å supplere en survey med kvalitative intervjuer er at man dermed får muligheter til å utdype og nyansere funnene fra surveyen. Det ble utformet intervjuspørsmål i den hensikt å få begrunnelser og utdypninger tilknyttet hovedtemaene i surveyen (se vedlegg 2 for intervjuguide). Det var nødvendig å tilpasse intervjuguidene til hva informantene hadde svart på sentrale spørsmål i surveyen.

Til sammen åtte av respondentene som svarte på surveyen og som i dag er i arbeid, ga uttrykk for at de ikke ønsket å stille til intervju[10]. Det ble ikke etterspurt noen begrunnelse for deres ønske om reservasjon. Denne gruppen skiller seg ikke vesentlig ut fra de øvrige respondentene, noe som tilsier at det ikke har vært skjevheter i utvalgsgrunnlaget for intervjuene.

I utvalget av intervjuinformanter ble det tilstrebet å få tak i informanter som i tilstrekkelig grad gjenspeiler variasjonen blant respondentene i surveyen når det gjelder type arbeid, stilling, vurderingen av studiets relevans for yrkespraksis og i forhold til bakgrunnsvariabler som kjønn, alder, arbeidslivserfaring og utdanningsbakgrunn utover bachelorstudiet.

Med utgangspunkt i resultatene fra surveyen ble det valgt ut informanter fra følgende arbeidsområder/sektorer: barnehage, grunnskole, psykisk helsevern, PPT og pedagogisk fagsenter. Videre ble følgende stillingsbetegnelser prioritert: Lærer, støttepedagog, spesialpedagog samt miljøterapeut eller miljøarbeider. Det er representert både kandidater som innehar ledende stilling og assistentstilling i det endelige utvalget (se oversikt over informantprofiler i tabell 2 nedenfor). Det var ønskelig å intervjue en pedagogisk leder, men dette lyktes vi ikke med[11].

Etter gjennomgang av respondentenes helhetlige vurdering av bachelorstudiet ble det valgt ut syv informanter som svarte at de i høy grad og tre som svarte at de i noen grad var tilfreds med bachelorstudiet, helhetlig sett. Det ble også lagt vekt på at det skulle være et par informanter som har gjennomført annen utdanning enn bachelorstudiet (her endte vi opp med fire av ti mot 33 av 78 i surveyen).

[10] Samtlige respondenter ble forespurt da de svarte på surveyen om de ville være interessert i å stille opp til intervju dersom de ble kontaktet.

[11] Det ble valgt ut en liste på 10 informanter samt reserveinformanter. Et par av disse kandidatene ga da de ble kontaktet uttrykk for å likevel ikke ønske å stille opp til et intervju. Vi opplevde også å i enkelte tilfeller ikke lykkes å få tak i kandidatene på listen. I et par av disse tilfellene av bortfall gjaldt det utvalgte kandidater som arbeider som pedagogiske ledere. Det ble videre gjort avtale med to informanter, men som bortfalt, også en av disse var en pedagogikk leder.

Vi intervjuet til sammen åtte kvinner og to menn (mot totalt 65 kvinner og 13 menn i surveyen). Fire av informantene har fullført annen utdanning.

Når det gjelder alderssammensetningen blant intervjuinformantene har intervjuutvalget en noe høyere gjennomsnittsalder sammenliknet med respondentgruppen. Det er i all hovedsak aldersgruppen 40+ som er overrepresentert blant intervjuinformantene, mens de mellom 21 og 28 år, som surveyen har vist er den største aldersgruppen, avspeiles rimelig godt i intervjuutvalget (andelen fra denne aldersgruppen er 64 % mens vi har intervjuet fem informanter i denne aldersgruppen).

Av de 78 som svarte på spørreskjemaet bodde til sammen 52 i Oslo/Akershus fylkeskommune, seks i Buskerud, fem i Østfold, tre i Vest-Agder og tre i Vestfold. Med unntak av fem fylker var de resterende også representert, om enn med færre enn tre respondenter[12]. Intervjuinformantene som ble valgt ut er fordelt på følgende fylker: Oslo/Akershus (6), Vestfold (1), Aust-agder (1), Buskerud (1) og Østfold (1).

I tabellen under presenteres informantprofiler for de ti informantene som inngikk i det endelige intervjuutvalget:

Tabell 2: Informantprofiler

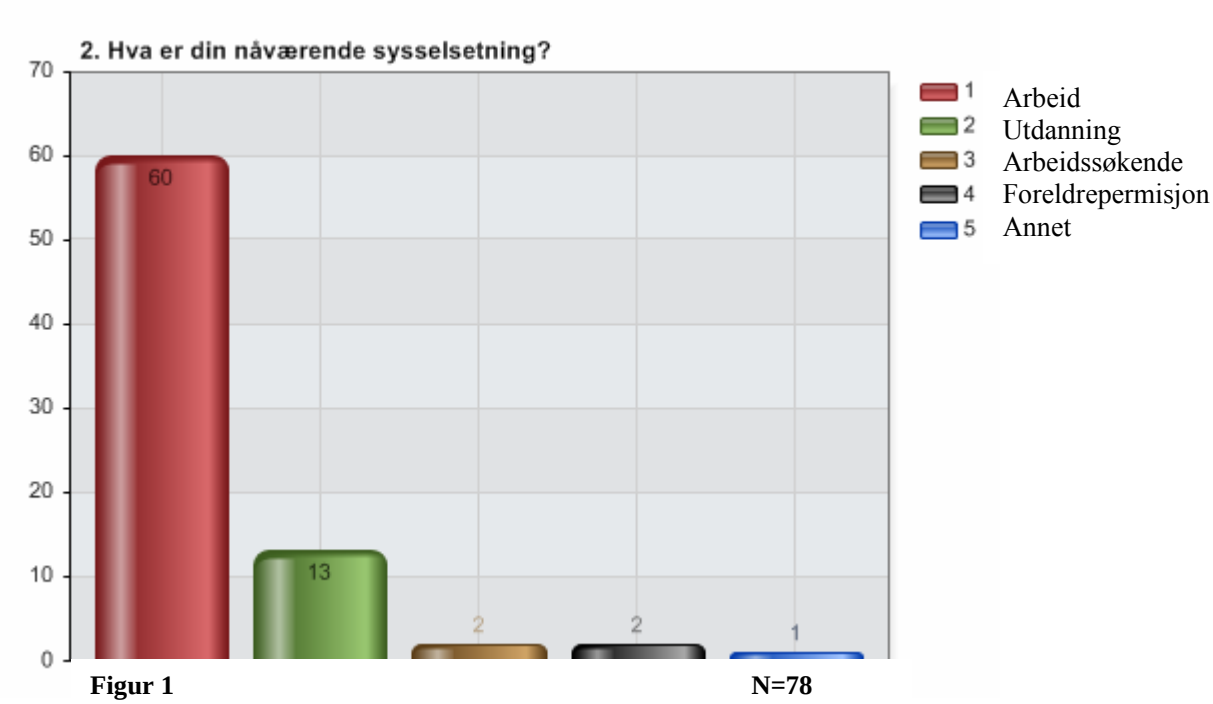
Uteks. år	Kjønn	Alder	Annen høyere utd.	Arbeids-Område / stilling	Fast / midlert.	Tilfreds med studiet	Bruk av kompetanse i arbeidet	Arb.giver prissetter kompetanse
2005	Kvinne	33-36	Ja	Barnehage / Assistent	Fast	Noen grad	Noen grad	Høy grad
2005	Mann	29-32	Ja	Barnehage / Støttepedagog	Fast	Høy grad	Høy grad	Høy grad
2005	Kvinne	+ 40	Ja	Barnevern / Miljøterapeut	Fast	Høy grad	Svært høy grad	Svært høy grad
2005	Kvinne	+ 40	Ja	PPT / Spesialpedagog	Fast	Noen grad	Noen grad	Høy grad
2006	Kvinne	21-24	Nei	Grunnskole / Lærer	Midlert.	Høy grad	Noen grad	Liten grad
2006	Kvinne	25-28	Nei	Grunnskole / Kontaktlærer	Midlert.	Høy grad	Høy grad	Svært høy grad
2006	Kvinne	25-28	Nei	Pedagogisk fagsenter / Støttepedagog	Fast	Høy grad	Svært høy grad	Svært høy grad
2006	Mann	+ 40	Nei	Voksenopplæring og psykisk helsevern / Lederstillinger	Fast	Høy grad	Høy grad	Høy grad
2006	Kvinne	21-24	Nei	Grunnskole / Spesialpedagog	Midlert.	Høy grad	Høy grad	Høy grad
2006	Kvinne	25-28	Nei	Psykisk helsevern / Miljøarbeider	Fast	Noen grad	Høy grad	Høy grad

[12] Nord Trøndelag, Sør Trøndelag, Oppland, Sogn og fjordane og Troms var ikke representert.

3.0 Hva gjør de uteksaminerte bachelorstudentene i dag?

3.1 Jobb eller videre studier?

Resultatene fra surveyen viser at mesteparten av dem som fullførte bachelorgraden ved ISP i 2005 og 2006 er i arbeid. På det tidspunktet da dataene ble samlet inn (januar/februar 2007) oppga 77 % av respondentene at de er i arbeid. Omtrent 17 % har påbegynt nye studier, mens de resterende 6 % er enten arbeidssøkende, i foreldrepermisjon eller sykemeldt[13]. Figuren nedenfor viser denne fordelingen i antall respondenter:

Figur 1 **N=78**

Ettersom seks av de 23 respondentene som studerer er i ferd med å ta mastergraden ved ISP, innebærer dette at andelen uteksaminerte kandidater som ikke har gått videre med mastergraden og som er i arbeid egentlig er hele 83 %, og at andelen som har gått videre til andre studier enn master i spesialpedagogikk er 11 %.

Av de totalt 78 respondentene finner vi en gruppe på 32 respondenter (41 %) som i dag er i arbeid med bachelorutdanning som eneste fullførte utdanning. Av denne gruppen respondenter hører ni til 2005-kullet og 24 til 2006-kullet. Våre analyser viser at disse respondentene ikke skiller seg ut fra øvrige respondenter med tanke på arbeidssted (sektor), stilling eller lønn.

Hovedinntrykket er at kandidatene kommer i arbeid relativt raskt etter fullført studium – i alle fall dersom vi ser på 2006-kandidatene[14]. Av de 32 fra 2006-kullet som er i arbeid oppgir 26 at de enten var i jobb underveis i studiet eller fikk stillingen de nå har innen et par måneder etter eksaminasjon.

[13] Den ene respondenten i kategorien "Annet" oppga at vedkommende var sykemeldt.
[14] I spørreskjemaet ble det spurt om hvor lenge respondentene har vært tilsatt i deres nåværende stilling. Av den grunn har vi ikke grunnlag for å inkludere 2005-kandidatene her.

Ingen av dem som allerede hadde utdanning før bachelorstudiet i spesialpedagogikk har valgt å ta videre studier – samtlige av disse er i arbeid.

Dersom vi ser bort fra de seks respondentene som tar master ved ISP oppgir de øvrige syv at de for tiden er i ferd med å gjennomføre følgende studier:

1. allmennlærer
2. norskfag (med planer om senere å ta PPU)
3. tospråklig bachelorstudium
4. idrett
5. barnvernspedagog
6. tverrfaglig etterutdanning i epilepsi og rehabilitering
7. mastergrad i pedagogikk

Av intervjuene fikk vi vite at flere av dem som var i jobb i januar-mars 2007 enten vurderer eller har bestemt seg for å ta videre utdanning.

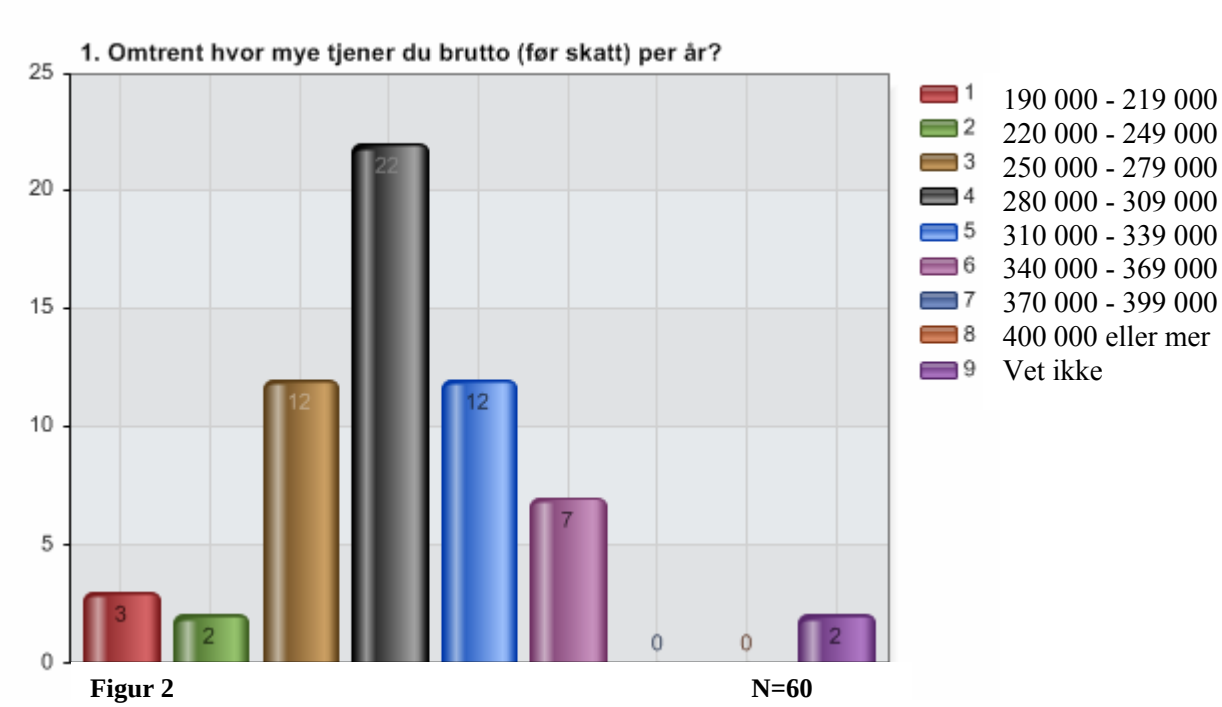
3.2 Tilsetnings- og lønnsforhold

Blant dem som i dag er i arbeid er 50 respondenter tilsatt i heltidsstillinger, mens ti har deltidsstillinger. Det er kun to av dem med deltidsstilling som oppgir at de i stedet hadde foretrukket å få en heltidsstilling; de resterende åtte med deltidsstilling oppgir at de ønsket en slik stilling da de søkte jobb. Omfanget av deltidsstillingene fordeler seg på følgende måte: Fire respondenter i mer enn 75 % stilling, én respondent over 50 % stilling og fire i 50 % stilling.

Omtrent halvparten av dem som er i arbeid har fast tilsetning, 31 % har midlertidig tilsetning med 1-2 års engasjement, 10 % har midlertidig tilsetning under ett års varighet, mens de øvrige 7 % er ansatt på timebasis. Her er det forskjeller mellom de to kullene ved at de som ble uteksaminert i 2005 generelt har mer stabile arbeidsforhold enn dem som fullførte utdanningen i 2006. 75 % av respondentene fra 2005-kullet er i fast stilling og ingen av disse er ansatt på timebasis.

Når det gjelder lønnsforhold viser undersøkelsen at 37 % av de heltidsarbeidende tjener mellom 280 000 og 309 000 NOK brutto per år, hvilket gjør dette lønnsintervallet til det vanligst oppgitte blant våre respondenter. Vi finner også at det er relativt store forskjeller i lønnsnivå der det laveste oppgitte lønnsintervallet er 190 000-219 000 og det høyeste oppgitte lønnsintervallet er 370 000-399 000. Figuren nedenfor viser den lønnsmessige fordeling i antall respondenter[15]:

[15] Denne fremstillingen inkluderer samtlige respondenter som oppga å være i arbeid. For de 10 respondentene som er i deltidsstillinger har vi regnet ut hva deres årslønn ville ha tilsvart hvis de hadde hatt en fulltidsstilling. Enkelte respondenter oppga netto lønn, og i de tilfellene har vi estimert deres brutto lønn. Det knytter seg med andre ord en viss usikkerhet til tallene.

Figur 2 **N=60**

Vi ser også at 24 respondenter (40 %) fordeler seg likt i lønnsintervallene 250 000-279 000 og 310 000-339 000. Våre analyser viser videre at det ikke er vesentlige lønnsforskjeller mellom kandidater med kun bachelorgrad og kandidater som har fullført annen utdanning ut over bachelorstudiet. Vi finner heller ingen betydningsfulle forskjeller mellom alder og lønnsforhold.

Det lønnsintervallet som størst andel respondenter oppgir å befinne seg innen tilsvarer det som var gjennomsnittlig grunnlønn for førskolelærer i 2005: 285 312 kroner. Til sammenligning kan vi også nevne at gjennomsnittlig grunnlønn for lærer i 2005 var 333 648 kroner, mens minstelønnen for lærer lå på 271 000[16].

Blant de 14 respondenter som arbeider innenfor skolesektoren gir ti uttrykk for å være lønnet som lærer, mens fire oppgir å være lønnet som ufaglært. Våre analyser viser at tre av fire som lønnes som ufaglært ikke har noe utdanning ut over bachelorstudiet. Av de ti som oppgir å lønnes som lærer har tre formell lærerutdanning.

Blant våre respondenter oppga seks at de søkte arbeid ved en arbeidsplass de hadde hatt praksisopphold ved under bachelorstudiet. To av disse fikk arbeid og jobber fremdeles på denne arbeidsplassen.

3.3 Yrkesområder og stillingstitler

De fire vanligste yrkessektorene som respondentene melder fra om at de arbeider innen er:

1. Barnehage (28 %)
2. Grunn- og videregående opplæring, inkludert SFO (25 %)

[16] Disse tallene er hentet fra faktaark 2006:2: "Lønnsdata for utvalgte grupper i utdanningssystemet", se: http://www.utdanningsforbundet.no/upload/Pdf-filer/Publikasjoner/Faktaark/Faktaark_2006_02_Oppdatert.pdf
En bør ta høyde for en viss lønnsutvikling fra 2005, disse tallene var de mest oppdaterte vi fant.

3. Psykisk helsevern (10 %)
4. PPT eller pedagogisk fagsenter (10 %)

De resterende 27 % har oppgitt at de arbeider innen andre sektorer som eksempelvis barnevern, voksenopplæring, eldreomsorg, sosialkontor og salg.

Analysene viser at innen de fire førstnevnte sektorene er de vanligste stillingstitlene: støttepedagog (9 st), lærer (9 st), miljøterapeut (8 st), pedagogisk leder (7 st) samt spesialpedagog (5 st). Til sammen utgjør disse stillingene 63 % av dem som er i arbeid. 38 % av dem som kun har bachelorstudiet jobber i barnehagesektoren, mens kun 19 % av dem med annen utdanning i tillegg jobber i denne sektoren.

Kun én respondent oppgir å være barnehageassistent. Det bør merkes her at så mange som seks av syv pedagogiske ledere ikke har annen utdanning enn bachelor, noe som innebærer at 19 % av alle som har fått jobb på bakgrunn av kun bachelorutdanning, har endt opp som pedagogisk ledere i barnehage. Vi finner også at seks av syv pedagogiske ledere befinner seg blant de studentene som sist ble uteksaminert (2006-kullet). Blant dem som oppgir å ha lærerstillinger og stilling som støttepedagog er det jevn fordeling mellom de som har og de som ikke har annen utdanning enn bachelorgraden. Kun tre respondenter oppgir å ha jobber som kan kategoriseres som ikke spes-ped-relevante (for eksempel salg og service).

4.0 Oppleves bachelorstudiet som relevant for arbeidslivet?

I denne delen av rapporten skal vi se nærmere på hvordan kandidatene vurderer bachelorstudiet i forhold til arbeidslivet. Vi baserer oss her primært på data fra intervjuene, men supplerer med data fra spørreundersøkelsen der det er relevant.

I det første avsnittet vil vi fokusere på hva kandidatene tenkte om sine yrkesmuligheter før de begynte på bachelorstudiet (4.1). I det påfølgende avsnittet flyttes fokus frem i tid mot søknadsprosessen etter gjennomført studium. Her vil vi særlig belyse kandidatenes opplevelser knyttet til det å skulle presentere bachelorstudiet for potensielle arbeidsgivere (4.2). Videre presenteres kandidatenes vurderinger av egen kompetanse sett i forhold til deres nåværende stilling, samt deres opplevelse av arbeidsgiveres vurdering av deres kompetanse (4.3). Til sist videreformidles kandidatenes tanker om sine yrkesmuligheter fremover (4.4).

4.1 Hva tenkte kandidatene om sine yrkesmuligheter før de startet utdanningen?

I intervjuene spurte vi om de utvalgte kandidatene hadde hatt tanker om hva slags yrkesmuligheter de ville få med bachelorgraden i spesialpedagogikk før de begynte på studiet. Hovedfunnet er her at det er stor variasjon om og i hvilken grad informantene hadde en klar oppfatning om hva de kunne arbeide med etter fullført studium.

Flere av våre informanter ser ut til å ha vært usikre på hva slags stillinger de kunne søke på med bachelorgraden:

> *"Hadde du noen oppfatning om hva slags jobber man kunne få med en bachelor i spesialpedagogikk?*
> Nei, egentlig ikke noen klar oppfatning. Jeg håpet egentlig på at det skulle komme litt mer frem i løpet av studiet."(barnehage)

> *"Hadde du noen oppfatning av hva slags jobber man kunne få med bachelor i spesialpedagogikk?*
> Jeg fikk veldig lite svar på det. Jeg prøvde å undersøke litt, men jeg fikk veldig lite svar utenfra." (psykisk helsevern)

Disse informantene var blant dem som ga uttrykk for å ha relativt vage oppfatninger av hva slags arbeidsmuligheter bachelorgraden ville åpne for. De fortalte at de ikke tok sikte på å arbeide innen en spesiell sektor eller i en spesifikk stilling, men at de snarere søkte seg til studiet på grunnlag av at faget hørtes interessant ut og at de hadde et generelt ønske om å arbeide med spesialpedagogikk. Som vi ser oppgir en av informantene at vedkommende forsøkte å undersøke hvilke yrkesmuligheter man ville ha med en bachelor, men at dette ikke førte til noen klarere forestilling om hva man kunne arbeide med etter fullført studium. Den andre påpeker at vedkommende hadde håp om at det ville komme klarer frem hvilke arbeidsmuligheter en hadde i løpet av studiet, men at dette ikke skjedde.

Noen av informantene forsøkte å beskrive den rolle de hadde sett for seg etter fullført studium i forhold til mennesker med behov for spesiell tilrettelegging:

> *"Tok du sikte på å arbeide med noe spesielt etter fullført studium?*

> Ikke spesifikt, men jeg ønsket jo å få arbeid som var relatert til den utdannelsen jeg tok, og jeg tenkte vel kanskje mer i retning av spesialklasser […].
> *Så hva slags forventninger om jobbmuligheter hadde du da at bachelorgraden ville kunne føre til?*
> Jeg hadde vel ikke så veldig klart formulerte tanker om det. Jeg tenkte vel det at i forbindelse med en eller annen institusjon så ville jeg sikkert kunne ha muligheten å få jobb. Jeg tenkte vel mer at jeg skulle jobbe med barn med spesielle behov i gruppe. Jeg tenkte vel kanskje mest på det i og med at en bachelorgrad ikke spesialiserer i det hele tatt i forhold til en mastergrad, så jeg tenkte vel at jeg ikke hadde muligheten til å få en mer spisset jobb egentlig." (PPT)

> "Jeg hadde lyst til å jobbe med autister. Ja, og sånn generelt vanskeligstilte barn." (grunnskole)

Videre trekker andre informanter frem at de ønsket å jobbe med elever som trenger spesiell tilrettelegging, jobbe i mindre grupper av elever eller med barn som har større behov for hjelp og støtte enn andre.

I løpet av intervjuene kom det frem at seks av de ti informantene opparbeidet seg en interesse for spesialpedagogikk gjennom tidligere arbeidserfaringer. Her er det først og fremst erfaringer fra arbeid i barnehage som ser ut til å ha inspirert til å ta bachelorstudiet i spesialpedagogikk. Et eksempel på dette ser vi i følgende intervjusitat:

> "Jeg jobbet i en barnehage på den største avdelingen med de eldste ungene og der fikk jeg være med på et prosjekt. Det var en ergoterapeut som gjennomførte prosjektet, men hun gikk ut i permisjon og da tok jeg over. Da fikk jeg en veldig sterk opplevelse av at det var stor framgang. De [barna som inngikk i prosjektet] lærte seg å skrive bokstaver og sånne ting. Det var gjennom den ergoterapeuten at jeg fikk vite om bachelorstudiet." (grunnskole)

Selv om mange ga uttrykk for å være usikre på hva bachelorgraden ville kunne føre til av konkrete stillinger, hadde flertallet likevel mer eller mindre eksplisitte forestillinger om hva slags type institusjon eller arbeidssted de kunne jobbe ved. Eksempelvis fortalte en av informantene følgende:

> "*Hadde du noen oppfatning av hva slags jobber man kunne få med bachelor i spesialpedagogikk?*
> Jeg tenkte på kompetansesentre, PPT og spesialpedagoger som er plassert rundt i skoleverket og på institusjoner. Jeg tenkte vel litt mer sånn à la en slags miljøterapeut eller en barnevernspedagog. Jeg tenkte vel at det gikk litt ut på det samme. Jeg hadde hørt veldig mye om logopedi på forhånd.
> *Tok du sikte på å arbeide med noe spesielt etter fullført studium?*
> Ja, jeg har hele tiden vært interessert i skoleverket.
> *Så du for deg noen spesiell rolle i skoleverket eller var det mer generelt?*
> Ja, jeg tenkte teamarbeid, små grupper, kanskje tospråklig undervisning eller følge opp dem som kommer inn under den tilpassa undervisningen." (grunnskole)

Intervjuene gir således et bilde av at informantene hadde et visst inntrykk om hva slags sektorer de kunne jobbe innenfor før de startet utdanningen. Datamaterialet viser at de sektorer eller arbeidssteder som hovedsakelig nevnes i denne sammenhengen er skoleverket, PPT og barnehager.

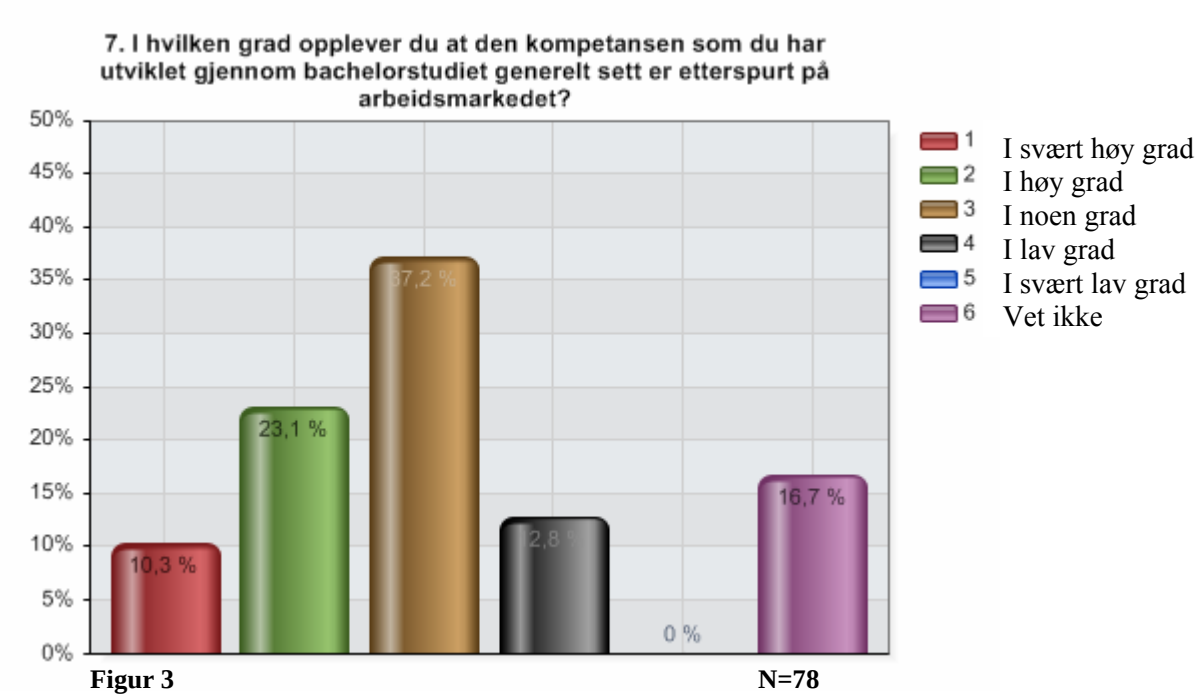
Spesialpedagogikkens plass i skoleverket var et tema som flere av våre informanter var opptatt av. Flere understreket at de hadde ambisjoner om å jobbe i skoleverket. Andre fikk imidlertid inntrykket da de startet utdanningen, om at mulighetene innen skoleverket var begrenset for dem. En kandidat, som hadde planer om å søke arbeid innen skolesektoren da vedkommende begynte på bachelorstudiet, fortalte at vedkommende underveis i studiet fikk inntrykk av at mulighetene i skoleverket var svært begrenset for en med kun bachelor i spesialpedagogikk:

> *"Hadde du noen oppfatninger av hva slags jobber man kunne få med bachelor i spesialpedagogikk?*
> Nei, jeg følte vel i alle tre åra at vi var sjanseløse til å jobbe i skolen. […] Ja, de fleste sa at du måtte ha mer utdannelse. Siden bachelorstudiet var nytt så var det mange i skolen som syntes at du burde ha faglig kompetanse i for eksempel norsk og matte og sånne ting. Det var i hvert fall det inntrykket jeg hadde da jeg var i praksis, at lærerne der ikke skjønte hvorfor jeg ikke hadde fag. Og så var det medstudenter som jobbet som vikarer i skolen som sa at vi ikke kom til å få jobb i skolen. Så jeg var egentlig innstilt på det" (grunnskole)

Det bør understrekes at informanten bak dette sitatet nå faktisk arbeider som spesialpedagog innen skoleverket.

4.2 Jobbsøking

I spørreskjemaet ble kandidatene bedt om å ta stilling til om de opplever at den kompetansen de har utviklet gjennom bachelorstudiet i spesialpedagogikk generelt sett er etterspurt på arbeidsmarkedet:

Figur 3 **N=78**

Av figuren over ser vi at flest respondenter har svart at de opplever at den kompetanse de har utviklet i noen grad er etterspurt på arbeidsmarkedet, mens til sammen 33 % er av den oppfatningen at kompetansen de har utviklet gjennom bachelorstudiet i høy eller noen grad er etterspurt. Vi ser også at en relativt stor andel gir uttrykk for at de ikke vet hvor etterspurt

deres kompetanse er på arbeidsmarkedet. Kun 13 %, hvilket tilsvarer ti kandidater, oppgir at kompetansen i liten grad er etterspurt. Vi finner ingen forskjeller av betydning mellom 2005 og 2006-kullet på dette spørsmålet. Fem respondenter påpeker i det åpne svarfeltet i surveyen at de har opplevd at det er få muligheter for å få jobb med kun bachelorgraden. Både det at en del kandidater har svart "vet ikke" og "noen grad" på dette spørsmålet kan tolkes som uttrykk for en viss usikkerhet blant kandidatene i forhold til hvor etterspurt deres kompetanse er på arbeidsmarkedet.

I intervjuene stilte vi noen spørsmål relatert til det å søke jobb etter å ha fullført bachelorgraden i spesialpedagogikk. Her kom vi blant annet inn på selve søknadsprosessen og kandidatenes jobbintervjuer. I den forbindelse fortalte flere informanter at de opplever bachelorstudiet som relativt ukjent blant arbeidsgiverne:

> *"Da du var på intervju, hadde du noe inntrykk av om arbeidsgiverne hadde kjennskap til bachelorgraden?*
> Nei, den er veldig ny den graden. Det jeg fikk inntrykk av er at man vet egentlig ikke så veldig mye om hva det er. Jeg måtte fortelle litt om den graden under intervjuet." (voksenopplæring)

> *"Har du inntrykk av at de [arbeidsgiverne] vet om bachelor i spesialpedagogikk?*
> Nei. Alle lurer på hva det er for noe. "Har du tatt lærerutdanning først?" Så forteller jeg litt hva jeg har gjort. Men folk har jo ikke peiling på hva det er egentlig." (grunnskole)

> *"Hadde du inntrykk av at de du snakket med på intervjuet kjente til bachelorgraden?*
> Nei, det hadde jeg ikke inntrykk av. Der [under intervjuet] var det *jeg* som måtte forklare. Vi som var studenter det året [2005] opplevde at da vi gikk ut i arbeidsmarkedet at det var veldig få som kjente til hva en bachelorgrad var. Så vi lagde en informasjonsbrosjyre på instituttet sånn at vi hadde noe å legge ved søknadene våre. Før det følte vi at vi ikke hadde noe å bidra med i forhold til å fortelle hva vi egentlig kunne, fordi det var så nytt og alle snakket om 1. og 2. avdeling og hadde ikke noe kjennskap til den nye graden." (PPT)

Våre analyser tyder på at siden bachelorgraden var relativt ukjent for mange arbeidsgivere, ble det viktig for kandidatene å kunne argumentere for at deres kompetanse er relevant for den stillingen de søkte på. Flere av informantene ga uttrykk for at de opplevde det som utfordrende å måtte argumentere for relevansen av sin utdanning, særlig i konkurranse med andre mer kjente yrkesrettede utdanninger som for eksempel førskolelærer- og vernpleieutdanningen. Dette ser vi et eksempel på i følgende intervjusitat:

> *"Hvordan syntes du det var for deg å skulle fortelle om den kompetansen man får gjennom bachelorstudiet?*
> Jeg syntes det var helt greit. Men problemet er jo at det var mange som spurte sånn 'hva blir du egentlig?'. For du blir jo ikke førskolelærer og du blir ikke lærer. Du blir liksom ingenting. Og det var den største utfordringen. Du måtte liksom selge deg selv og argumentere for at den utdanningen du hadde var relevant for jobben." (pedagogisk fagsenter)

Enkelte ga uttrykk for at de syntes det var vanskelig å sette ord på hva de har lært som følge av studiet. En av disse informantene fortalte at arbeidsgiver hadde forståelse for at man med bachelorutdanning ikke har gått i dybden:

"Hvordan gikk det for deg i intervjusammenheng å skulle fortelle om din kompetanse fra bachelorstudiet?
Nei, jeg fikk vel fram at jeg kan litt om mye. Ja, det var vel litt følelsen av at en satt og fortalte at man kunne lite i dybden, men at man har vært innom et ganske vidt spekter av feltet fra spesialpedagogikken. Man kommer så vidt innom ADHD og det er litt om synshemning og om hørselshemning. Jeg satt vel litt med den følelsen der.
Fikk du noen reaksjoner på det fra arbeidsgiverne på dette?
De hadde for så vidt forståelse for at man ikke hadde så veldig mye dybdekunnskap, ettersom de skjønte hvordan det var lagt opp. Og i forhold til relevansen for jobben så ville det alltid bli en opplæringssituasjon, for man vil jo alltid gå gjennom en opplæring i forhold til direkte oppgaver på jobben […] De syntes det [studiet] var spennende, og jeg fikk jo jobb." (psykisk helsevern)

Enkelte informanter ga imidlertid tilbakemelding om at de har møtt arbeidsgivere som kjente til utdanningen og som satte stor pris på den kompetanse som utvikles i bachelorgraden, noe følgende sitat er et eksempel på:

"Kan du fortelle litt om intervjuene. Hadde du inntrykk av at de arbeidsgiverne der du søkte jobb kjente til bachelorgraden?
Ja, jeg fikk opplevelsen av at de nesten var glad for å se meg, at endelig kommer det noen med kompetanse her også. Jeg fikk litt opplevelsen av at de var mer interessert i hva jeg hadde studert og lært enn hva slags person jeg var og hvordan jeg var å samarbeide med. Jeg følte at de la mer vekt på kompetansen de trodde jeg hadde. Og jeg fikk litt inntrykk av at de opplevde den kompetansen som større eller bredere enn det jeg sjøl opplever min kompetanse som. Ja, jeg ble veldig godt mottatt og de snakka veldig mye om, på alle tre intervjuene, at en universitetsutdannelse, enten det var pedagogikk eller spesialpedagogikk, var mer attraktivt enn høyskoleutdannelse som høyskolelærer." (grunnskole)

Det er interessant å merke seg at denne kandidaten opplevde at arbeidsgiveren overvurderte kandidatens kompetanse. Det finnes også eksempler på informanter som påpekte at arbeidsgiver la stor vekt ved kompetansen bachelorstudiet medfører, selv om arbeidsgiver ikke ga uttrykk for å ha inngående kjennskap til bachelorgraden:

"De hadde vel litt kjennskap til det [bachelorstudiet]. I hvert fall på det første intervjuet så plukka de ut min søknad av mange på grunn av at de syntes det var interessant det studiet jeg har gått på. Så jeg skilte meg ut.
Sa de noe om hva de syntes var interessant med den utdanningen?
Nei, det var vel det at jeg har tre år med spesialpedagogikk." (grunnskole)

Våre data tyder på at de fleste arbeidsgivere var positive til det faglige innholdet i bachelorstudiet idet kandidatene fokuserte på hva slags kompetanse de hadde og at dette gjaldt uavhengig av arbeidsgivers kjennskap til den formelle graden.

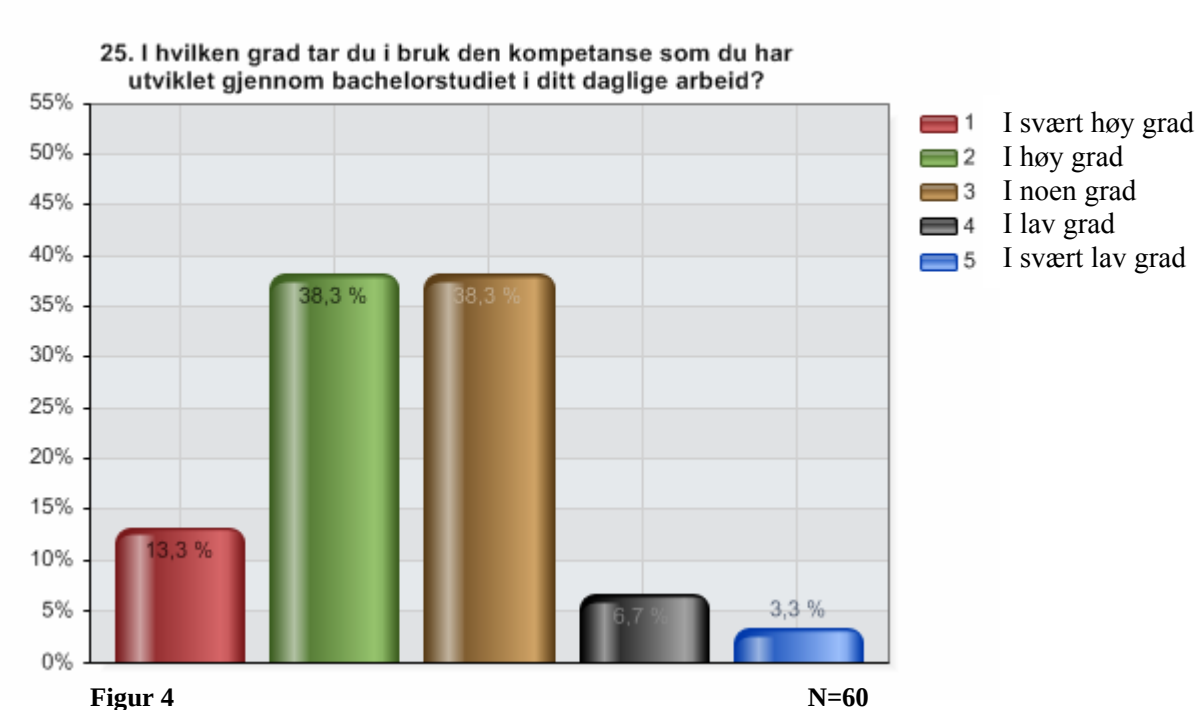
To av våre informanter var med på å lage en informasjonsfolder til potensielle arbeidsgivere (jamfør et av sitatene ovenfor). Dette ser ut til å ha vært til stor hjelp i forhold til det å beskrive sin kompetanse på arbeidsintervjuene, noe følgende intervjusitat gjenspeiler:

"Gikk det greit å fortelle i arbeidsintervjuet om den kompetanse du hadde tilegnet deg i studiet?
Ja, det syns jeg gikk greit fordi at vi hadde jobbet såpass mye med folderen, så vi var drillet på det." (PPT)

Den refleksjonen rundt det faglige innholdet i forhold til ulike praksisområder som lå i arbeidet med informasjonsfolderen, ser således ut til å ha bidratt til en større bevissthet om egen kompetanse. Dette ser i sin tur ut til å ha bidratt til at det gikk lettere å fortelle om egen kompetanse i løpet av arbeidsintervjuet.

4.3 Bachelorkandidatenes vurdering av egen kompetanse i nåværende stilling

I spørreskjemaet ble respondentene bedt om å vurdere i hvilken grad de selv tar i bruk den kompetansen de har tilegnet seg gjennom bachelorstudiet i sitt daglige arbeid.

Figur 4 **N=60**

Resultatene tyder på at de fleste av dem som er i arbeid har fått en stilling som oppleves som relevant i forhold til bachelorstudiet. Som vi ser av figuren over svarer i overkant av halvparten av alle respondentene at de i svært høy eller høy grad tar i bruk denne kompetansen i det daglige arbeidet, mens kun 10 % opplever at de i liten/svært liten grad benytter seg av kompetansen. Analysene viser at de respondentene som ser ut til å oppleve å liten grad ha nytte av det de har vært gjennom i bachelorstudiet i sitt daglige arbeid, innehar stillinger primært innen helse/omsorg, og der flere allerede har annen utdanning (eksempelvis hjelpepleier, sykepleier og ergoterapeut). Vi finner for øvrig ingen betydelige forskjeller mellom de største sektorene (skole- og barnehagesektoren) på dette spørsmålet.

I intervjuene ble informantene bedt om å beskrive med egne ord i hvilken grad og på hvilke måter de bruker og har nytte av den kompetansen de har utviklet gjennom studiet. De ble også oppfordret til å sette ord på hvilke ansvarsområder og arbeidsoppgaver som inngår i deres stilling, samt hva de anser er de viktigste kvalifikasjonene for å gjøre en god jobb i den stillingen de innehar.

Flere av dem vi intervjuet fortalte at det inngår i deres stilling å ha ansvar for og tilrettelegge for personer som har ulike former for lære- og utviklingsvansker. I den sammenheng trekker

de fleste fram at både kunnskap om lærevansker og psykososiale vansker generelt samt mer spesifikk kunnskap om ulike utbredte diagnoser, har vært nyttig:

> ”Jeg føler at jeg får brukt veldig mye av det med psykososiale vansker og autisme og Asberger, så jeg føler vel egentlig at jeg får brukt en del av de bolkene som vi hadde.” (barnehage)

> ”Jeg har den generelle teorien om språkutvikling og om autisme. Jeg slipper jo det å sette meg ned for å lese en bok om det. For mange som er støttepedagoger har jo førskolelærerutdanning i bunn, og de må jo sette seg ned å lese seg opp på hver type diagnose og hva det er for noe, mens jeg har hvert fall de hovedtrekkene fra studiet.” (pedagogisk fagsenter)

I forbindelse med det å arbeide med personer med ulike former for spesifikke utviklingsforstyrrelser eller mer generelle lære- og utviklingsvansker, understreker et par av informantene at det ikke bare er nyttig med kunnskap om de aktuelle diagnosene eller lærevanskene, men også om normalutvikling, som eksempelvis språkutvikling.

Studiets praksisorientering var et tema i intervjuene (vi kommer nærmere inn på vurderinger av forholdet mellom teoretiske og praksis momenter i studiet i avsnitt 5.1). Her ga enkelte av informantene uttrykk for at de har opplevd bachelorstudiet som *for* teoriorientert, og for lite fokusert på yrkespraksis. Som vi ser av sitatene under gir to av informantene uttrykk for at studiet var for teoretisk orientert i den betydning at de ikke i tilstrekkelig grad har lært konkrete metoder eller fremgangsmåter for hvordan de kan gå frem i arbeid med personer med ulike lære- og utviklingsvansker:

> ”Det er veldig få av de som studerer som går inn i en teoretisk forskerstilling. De fleste skal jo ut i arbeidslivet og jobbe med mennesker. Det er hovedkritikken min av bachelorstudiet at vi gjerne skulle kunne noen flere metoder.” (PPT)

> ”Når du kommer inn i skolen og de [elever med ADHD] skal lære noe faglig og samtidig er helt ville, da skulle jeg ønske jeg hadde hatt mer om hva jeg kan gjøre da. Jeg tror det hadde vært noe som folk hadde hatt bruk for uansett jobb – hvordan takle ulike situasjoner. Nå er jo alle forskjellige, men det må være noen situasjoner som man i utgangspunktet kan bruke.” (grunnskole)

Her ser vi hvordan den ene av dem opplever å ha lært mye om diagnoser (her ADHD), men samtidig gir uttrykk for at det i studiet har vært lite rom for å reflektere over hvordan man kan håndtere personer med en slik diagnose. Det bør legges til her, og som vi også kommer inn på under, at inntrykket den første av de to informantene som oppgir å *ikke* vite nok om hvordan de bør gå fram for å tilrettelegge for elever med lærevansker, modereres senere i intervjuet. To andre informanter forteller at de på sin side har fått innsikt i metoder og verktøy som har hatt praktisk nytte i deres yrkeshverdag:

> ”Nå jobber jeg en del med Asberger. I studiet skrev jeg en stor oppgave om det. Da lærte jeg en masse metoder. Så det er vel helst det som jeg synes at jeg har mest kunnskaper om.
> *Hva slags metoder er det snakk om?*
> Sosial historie og metoder man bruker med folk med autisme og Asberger, som for eksempel tegneseriesamtaler.” (grunnskole)

> ”Den [bachelorutdanningen] var jo midt i blinken. Det merket jeg jo når jeg begynte å jobbe, fordi jeg hadde jo alt med IOP og alt det der å gjøre i jobben, og det hadde vi også vært igjennom ganske grundig [i studiet].” (barnevern)

Samlet sett trekker informantene frem eksempler på ulike hjelpemidler som de har vært gjennom i studiet i forbindelse med utredning, planlegging og systematisk arbeid med grupper av barn eller voksne som har ulike former for lærevansker, deriblant bruk av individuelle opplæringsplaner (IOP), halvårsplaner og språktester. Som vi ser oppga en av disse informantene å ha lært mye om ulike metoder knyttet opp til en bestemt diagnose, primært som et resultat av vedkommendes arbeid med en semesteroppgave.

Som nevnt moderer en av informantene seg angående den praktiske nytten av bachelorstudiet senere i intervjuet. Her forteller informanten at vedkommende opplever å bli forespurt av kollegaer om hvordan håndtere ulike former for atferdsproblematikk blant elever i skolen. I den forbindelse forteller informanten selv at vedkommende opplever å ”automatisk” gjøre en vurdering av hvordan man bør gå fram for å tilrettelegge for den aktuelle eleven. Informanten antyder med andre ord at det er snakk om mer ubevisste prosesser som bidrar til at man tar faglig baserte avgjørelser enn som følge av bruk av konkrete metoder. Også andre informanter legger vekt på hvordan teori i utdanningen danner grunnlag for hvordan de handler i yrkessammenheng:

> ”Jeg har jo tenkt på det at det vi har lært i studiet er veldig teoretisk, mens det jeg føler at jeg gjør nå er veldig praktisk. Mye av den praksiserfaringen vil jeg vel si at jeg har lært gjennom den praksis vi har hatt i studiet. Men selvfølgelig hører jo praksis og teori sammen, og jeg føler at det jeg står for og det jeg gjør rent konkret og praktisk er bygd opp med teori og at jeg begrunner det [jeg gjør] med teori.
> *Mener du at du opplever at du har en teoretisk ballast, at du da får en slags trygghet i begrunnelsene dine?*
> Ja.” (grunnskole)

> ”Det kan hende det føyer seg inn i det som etter hvert på en måte blir bare en kunnskap man har, så da har det jo absolutt hatt en hensikt ved at det har blitt en del av deg – og så da tenker du ikke over om det er kunnskap som du har hentet herfra eller derfra…” (PPT)

Selv om informanten bak det førstnevnte sitatet beskrev studiet som ”teoretisk”, var vedkommende likevel klar over at den teorien de gjennomgår i studiet danner et viktig grunnlag for, og blir en uløselig del av, vedkommendes yrkespraksis.

I informantenes beskrivelser av hva de mener er viktige kvalifikasjoner for å gjøre en god jobb i deres nåværende stilling, fokuserer flere ikke bare på grunnleggende kunnskaper om lærevansker og funksjonshemminger eller metodiske ferdigheter, men på det å ha gode holdninger i møte med mennesker som har ulike former for lære- og utviklingsvansker. I den forbindelse er det interessant å se hva informantene beskriver som viktige kvalifikasjoner i deres daglige yrkespraksis. To begreper som ser ut til å gå igjen i intervjuene er *tålmodighet* og det å være *løsningsorientert* på vegne av personer som strever med ulike former for lærevansker og utviklingshemminger. Under presenteres tre sitater som har vært med på å underbygge vårt inntrykk av at informantene har utviklet noen viktige holdninger som følge av det å være bachelorstudent i spesialpedagogikk:

> ”Jeg vet jo mye mer om diagnoser nå, så jeg skjønner jo veldig godt hvorfor de [elever med diagnoser] er sånn. Det er ikke fordi de vil være dumme, men det er

> faktisk fordi de er sånn og de kan ikke noe for det. Jeg merker at det er mange eldre lærere som jeg jobber sammen med som ikke har pedagogikk, og de bare sier "hvordan orker du det, de er jo helt gale". Men jeg føler at jeg forstår disse elevene bedre, for jeg kan mer om det og har lært hvorfor det er sånn (grunnskole)."
>
> *"Sett i forhold til de arbeidsoppgaver du har, hva mener du er det viktigste du har lært fra bachelorstudiet?*
> Kanskje tankegangen om at du ikke skal dømme barna ut fra den diagnosen de har, at man ikke må fokusere på alle ulempene og alt som de må streve med, men heller se at de kan få et verdig liv bare de får tilrettelagt på den rette måten. Den tankegangen at man ser positivt på dem som plages litt ekstra, er kanskje mer tilstede mer enn den ville ha vært hvis jeg ikke hadde tatt bachelorstudiet." (barnehage)
>
> "Den her fremhevingen av å ta det positive og det beste ut fra mennesker og ikke se alle de dårlige sidene, er nok noe jeg alltid har jobbet veldig mye etter. Men under bachelorstudiet ble man ekstra påminnet om at alle har positive sider som man kan bygge videre på." (barnehage)

Som et par av sitatene over vitner om, opplever enkelte å til dels skille seg fra andre yrkesgrupper som de forholder seg til i deres arbeid nettopp på grunn av deres holdninger til personer med bestemte lære- og utviklingsvansker. En av informantene beskriver seg som mer løsningsfokusert og mindre problemfokuserte i sin yrkespraksis enn kollegaer som ikke har spesialpedagogisk utdanningsbakgrunn. Disse utsagnene gir grunnlag for å anta at bachelorkandidatenes tålmodighet og løsningsorientering til dels har sammenheng med deres kunnskaper om konkrete og mer generelle lære- og utviklingsvansker. Dette er kunnskaper som bidrar til at de opparbeider seg en faglig fundert begrunnelser for *hvorfor* det er viktig å være tålmodig og fokusert på tilrettelegging i arbeid med bestemte grupper.

En av informantene oppgir å gjennom studiet ha utviklet økt bevissthet om hvordan egen væremåte har innvirkning på andre:

> "Det hender jo at man [i arbeid med psykisk utviklingshemmede] opplever utagering og misforståelser. […] Man må være våken for medmenneskelige handlinger, og man må jo kunnes se hva som kan skje og hvis jeg gjør sånn eller sånn. […] Det er nok en bevisstgjøringsprosess man går igjennom ved generelt å studere i forhold til analysering og det å være våken. Jeg føler jo at det har vært viktig å ta bachelorgraden. Det er absolutt en bevisstgjøring i forhold til hvor klar man er i sine meldinger. Tankegangen i mye av den litteraturen man har lest den ligger jo i bunnen på en måte, men jeg kan ikke peke noe konkret." (psykisk helsevern)

Et annet hovedinntrykk vi sitter igjen med etter intervjuene med bachelorkandidatene er at flere ser ut til å oppleve at de som følge av bachelorutdanningen har utviklet det vi med et fellesbegrep kan omtale som *analytisk kompetanse*. Inn under dette begrepet vil vi inkludere ulike beskrivelser av økt evne til å systematisere kunnskap, reflektere og analysere situasjoner. Under har vi samlet tre sitater som vi mener eksemplifiserer slik analytisk kompetanse:

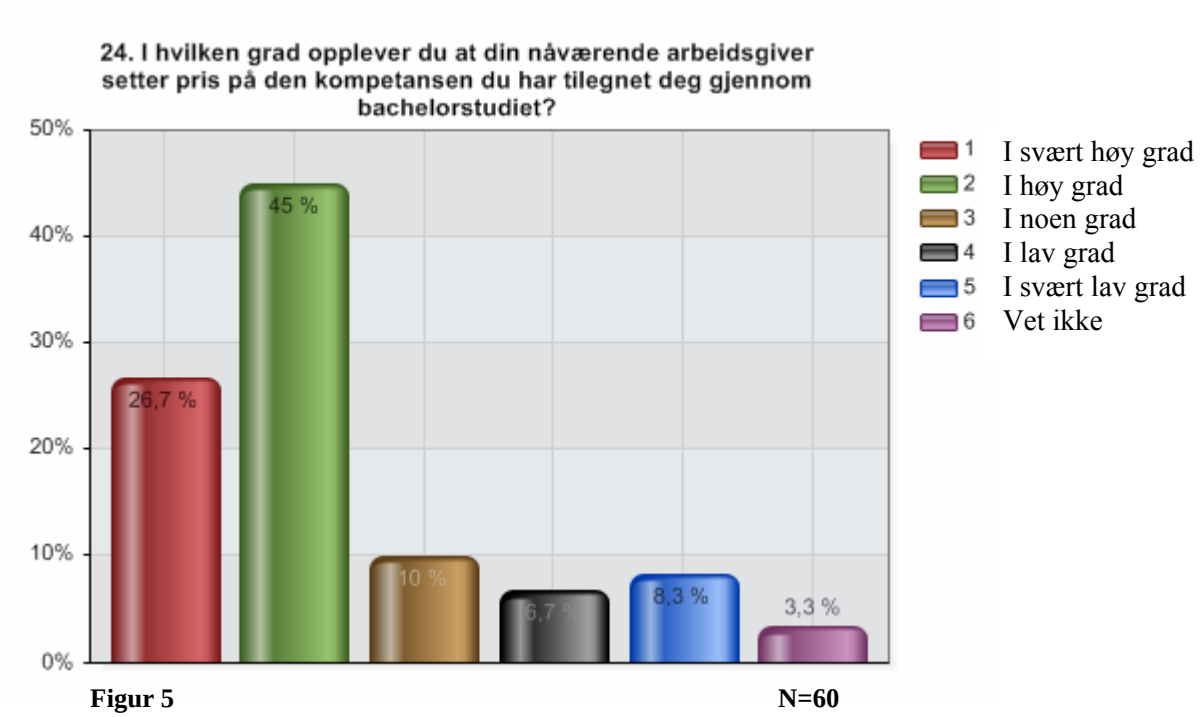
> "For min egen del så har jeg hatt nytte av veldig mye som for eksempel det å skrive oppgaver i forhold til når vi skal skrive planer og reflektere, vurdere og observere." (barnehage)
>
> "Det som var mest nyttige det var måten å systematisere kunnskap på, altså det å analysere og det å bruke kunnskap systematisk for å komme fram til en praktisk

> resultat som man kan bruke. Det syntes jeg at jeg hadde veldig mye igjen for av å ta det studiet. Så det er litt det med hvordan man tenker og hvordan man uttrykker seg. Når jeg skriver rapporter og når jeg deltar i møter, så merker jeg at den akademiske måten å tenke på og tilnærme seg problemstillinger på, den har jeg veldig mye igjen for aktivt i arbeidslivet." (voksenopplæring)
>
> "Jeg har hatt veldig stor nytte av den spesialpedagogiske utdanningen min i jobben her. Som saksbehandler i barnevernet så har man ikke den grunnutdanningen som man har som spesialpedagog. Som den eneste spesialpedagogen som jobber i barnevernet så ser jeg at vi tenker helt annerledes, mer helhetlig. Vi ser ikke så mye på hva som har blitt gjort før, men mer på hva som er nyttig for barnets utvikling og læring." (barnevern)

Alle disse tre informantene har relativt mye arbeidserfaring fra arbeide relatert til spesialpedagogikk før de tok bachelorstudiet ved ISP. Som det antydes både i det siste av de tre sitatene over og sitater som vi har presentert tidligere i dette avsnittet, gir enkelte av informantene utrykk for at de har til dels andre perspektiver å tilføre arbeid innen ulike sektorer enn andre yrkesgrupper som de forholder seg til og samarbeider med i det daglige. Igjen ser vi hvordan det å fokusere på de muligheter man har for å tilrettelegge for læring og utvikling går igjen.

Som vi har sett av fremstillingen i dette avsnittet ga våre informanter til en viss grad ulike vurderinger av i hvilken grad de opplever at det de har vært gjennom i bachelorstudiet har hatt betydning for deres praktiske arbeid. Som vi har vært inne på i avsnitt 4.2 at enkelte har gitt uttrykk for at de i møte med nye arbeidsgivere opplever at de har overflatisk kunnskap innen mange temaer. Likevel har våre analyser av intervjumaterialet vist at i deres beskrivelse av deres nåværende yrkessituasjon, trekker samtlige ti informanter i løpet av samtalen frem opp til flere eksempler på kunnskaper, ferdigheter eller holdninger som de mener er nyttige og viktige i deres arbeid, *og* som de selv mener at de har utviklet eller videreutviklet som følge av utdanningsprosessen de har vært gjennom.

Både i surveyen og i intervjuene ble det stilt spørsmål ikke bare om hvordan kandidatene selv opplever utdanningens relevans for deres yrkespraksis, men også hvordan de opplever at arbeidsgivere forholder seg til dem og vurderer deres kompetanse. I surveyen ble respondentene spurt direkte om i hvilken grad de opplever at deres nåværende arbeidsgiver setter pris på den kompetanse de har tilegnet seg gjennom bachelorstudiet:

Figur 5 **N=60**

Hovedinntrykket er at mesteparten av respondentene i stor grad opplever at deres nåværende arbeidsgivere setter pris på den kompetansen de har tilegnet seg gjennom bachelorstudiet i spesialpedagogikk. 71, 7 % svarer i svært høy grad/i høy grad på dette spørsmålet mens 10 % opplever at arbeidsgiveren i noen grad setter pris på denne kompetansen. Dette inntrykket bør ses i sammenheng med at de fleste faktisk har blitt ansatte i stillinger med arbeidsoppgaver de trives med og som de opplever har relevans i forhold til studiet. De 15 % som oppgir at deres arbeidsgivere i svært lav eller lav grad setter pris på deres kompetanse tilsvarer respondenter som arbeider innen helse- og omsorgssektoren (N=4), skolesektoren (N=2), barnehagesektoren (N=1) samt to respondenter i kategorien ”annet”.

Fra intervjuene sitter vi igjen med noen inntrykk av hvordan informantene opplever å bli betraktet og behandlet av kollegaer. Som vi har vært inne på opplever flere at de har et fokus på lærings- og utviklingsmuligheter for elever eller barn som andre yrkesgrupper ikke nødvendigvis har i samme grad. Dette kom også i enkelte tilfeller til uttrykk også i hvordan kollegaer ser på dem og etterspør deres kompetanse. Informanten under er en av dem som under intervjuet fortalte at vedkommende har opplevd å bli forespurt om å holde foredrag for kollegaer i spesialpedagogiske temaer:

> *”Vil du si at du merker det på dem du forholder deg til i jobbe din at du har kompetanse i spesialpedagogikk?*
> Ja, absolutt. Jeg får ofte spørsmål om andre barn og blir bedt om å gi tips om hva de kan gjøre med dem, og så får jeg også mye sånne generelle spørsmål om for eksempel autisme. De har spurt meg om jeg kunne si noe om autisme på et avdelingsmøte… Og så får jeg vanlige spørsmål om hva man bør gjøre i ulike situasjoner, og det er mange diskusjoner om hva som er rett og galt og i forhold til hva man skal vektlegge i barnehagehverdagen. Ja, det er mange henvendelser. Og jeg merker jo det også at jeg blir veldig satt pris på i den barnehagen. De synes det er veldig allright å ha en som har en litt annen type kompetanse og som ser ting på en litt annen måte. ” (pedagogisk fagsenter)

Til tross for slike eksempler på opplevd anerkjennelse fra kollegaer i yrkeshverdagen bør det understrekes, som vi har vært inne på tidligere i avsnitt 4.1 og 4.2, at enkelte opplever at de i motsetning til andre yrkesgrupper ikke har en like konkret og definert utdanning, og at dette kommer til uttrykk i kollegaers syn på dem. En sammenlikning med lærerutdanning og førskoleutdanning ser ut til å i særlig grad være utbredt. Flere informanter gir også, som vi har sett, selv uttrykk for å ha problemer med å definere sin yrkesidentitet med utgangspunkt i bachelorutdanningen.

4.4 Bachelorkandidatenes tanker om videre yrkesmuligheter

De fleste av informantene virker å trives med å arbeide i de stillingene de har per i dag. Flere informanter fra ulike sektorer gir direkte uttrykk for at de ønsker å arbeide innen samme sektor fremover. Enkelte gir også uttrykk for at de ser for seg å være i samme stilling en stund videre:

> ”Hvis jeg skal vurdere mitt fremtidig spesialpedagogiske arbeid så vil jeg fortsatt holde meg til skoleverket.” (grunnskole)

> *”Er dette en jobb du ser for deg at du kan komme tilbake til etterpå også?*
> Det kan godt hende, absolutt.
> *Så den typen miljøarbeid er noe du trives med?*
> Ja, absolutt, det er en veldig spennende arbeidsform.” (psykisk helsevern)

> *”Trives du i jobben din?*
> Ja, det gjør jeg.
> *Er det en jobb du ser for deg at du er i stund?*
> Ja, egentlig.” (grunnskole)

> *”Den jobben du har nå – er det en jobb som du ser for deg at du vil være i en stund?*
> Ja, jeg gjør vel egentlig det, men jeg ser jo det at jeg bør få litt mer studier på akkurat den retningen.” (barnevern)

Selv om mange ser ut til å våre tilfreds både med sektor/arbeidsfelt og den stilling som de har endt opp med, gir flere uttrykk for at for at de er i en utsatt posisjon på arbeidsmarkedet med kun bachelorstudiet, og at de vil ha behov for tilleggsutdanning (som også en av informantene over gir uttrykk for):

> ”Jeg var vært heldig med jobb fordi det har vært periode hvor det var mange ledige stillinger. Men jeg vet jo fra tidligere at det har vært et veldig stort problem for mange med den utdanningen å faktisk få seg en jobb, i hvert fall en fast jobb. Og jeg tenker sånn at det var veldig frustrerende for oss også da vi gikk på studiet. Det var veldig mange som var bekymra for hvordan det skulle gå etterpå og om dette her var bortkasta tre år […] Du er hele tida avhengig av barmhjertighet i forhold til dem du er på intervju hos. Du havner jo bakerst i køen mange tilfeller.” (pedagogisk fagsenter)

> ”Man klarer seg alltids, men jeg opplever at det [bachelorstudiet alene] er litt i minste laget. Du føler at det er så diffust og at du må definere det ganske mye selv.” (psykisk helsevern)

For å forsøke å få informantene til å oppsummere hvordan de vurderer hvilke muligheter man har med bachelorstudiet, introduserte vi dem for en hypotetisk situasjon der en bekjent som vurderer å begynne på bachelorstudiet i spesialpedagogikk ber dem om å gi vedkommende

råd. Disse rådene bekrefter inntrykket av at noen opplever at bachelorstudiet ikke er tilstrekkelig alene som yrkesrettet utdanning:

> ”Hvis du skal gå den veien så er det jo bachelorstudiet som gjelder i dag, men da ville jeg ha sagt at ’stopp ikke der, ta mastergraden i tillegg’.” (PPT)

> ”Først ville jeg vel spurt hvor mye de vet om fagfeltet og hva de har lyst til å gjøre. Hvis man skal jobbe med spesialpedagogiske elever, så må man jo ha lyst til å gjøre det. I hvert fall så merker jeg nå at i hvert fall i skoleverket så er det ikke helt enkelt. […] Det er veldig overflatisk med kun bachelor.” (grunnskole)

Av våre ti informanter gir fire uttrykk for å enten ha bestemt seg for, ha planer konkrete planer om eller å håpe på å få muligheten til ta master i spesialpedagogikk, mens én oppgir å være usikker. I den sammenheng trekker enkelte av informantene fram at de ønsker yrkespraksis før de begynner på master. Enkelte forteller at de har vurdert eller vurderer å ta annen videreutdanning som er knyttet tettere opp til det de arbeider med nå, men at de ikke nødvendigvis ser for seg å fortsette på mastergraden.

5.0 Er de uteksaminerte kandidatene tilfreds med bachelorstudiet?

I denne delen av rapporten skal vi først sette fokus på kandidatenes tilfredshet med studiets innhold og organisering. Her vil vi særlig fokusere på kandidatenes synspunkter på forholdet mellom teori og praksis i studiet. Videre belyses helhetlig tilfredshet med bachelorstudiet i spesialpedagogikk.

5.1 Tilbakemeldinger på studiets innhold og organisering

Helhetsinntrykket fra vårt datamateriale er at mesteparten av kandidatene stort sett er tilfreds med både innhold og organisering av bachelorstudiet. Data fra både surveyen og intervjuene tyder på at mange generelt sett er fornøyd med det faglige innholdet og flere beskriver studiet som interessant og spennende. I surveyen (åpent spørsmål) i trekker flere særlig frem at de synes det var mange gode forelesere og at de setter pris på organiseringen i PBL-grupper:

> ”Greie forelesninger og eksamensformer. Bra med PBL-grupper.”
>
> ”Bra forelesere og godt opplegg med PBL.”
>
> ”Bra med mappeoppgaver, jevn belastning/arbeidsmengde, god diskusjoner, positivt med praksisopphold.”
>
> ”Lærerike forelesninger. Relevant innhold i studiet, lært mye om spesialpedagogiske temaer.”

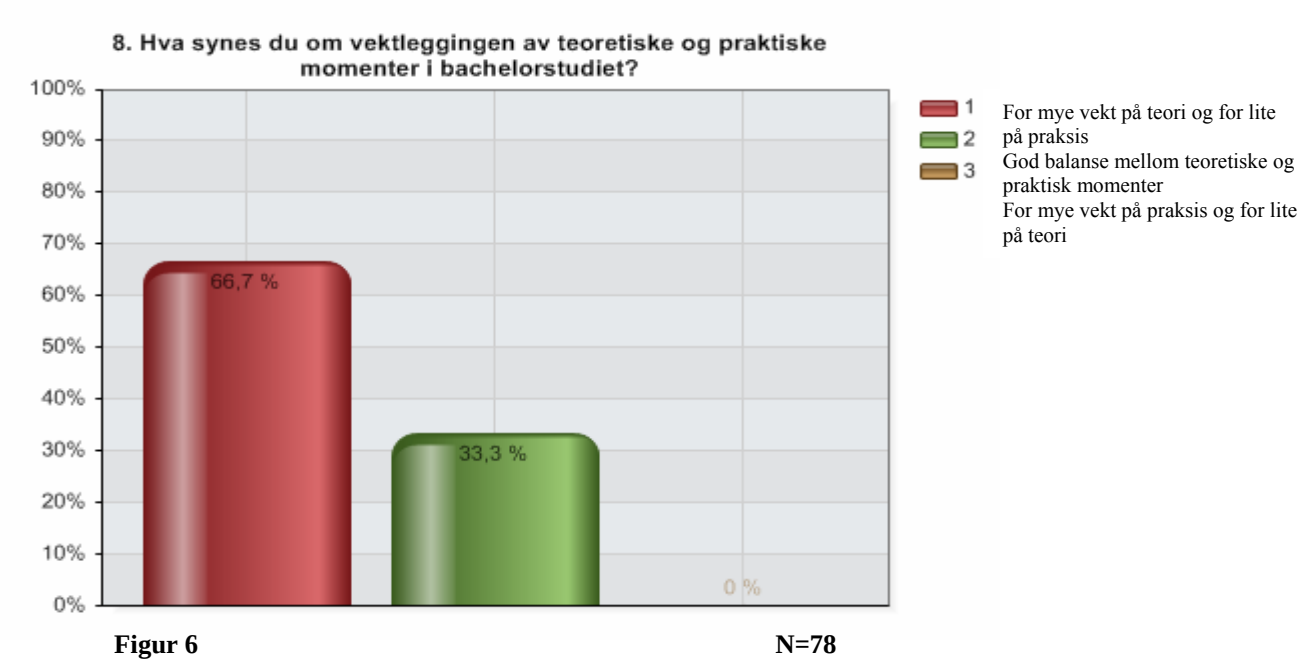
Flere av de som gjennomførte ble uteksaminerte i 2005 gir imidlertid tilbakemeldinger om at studieinformasjonen enkelte ganger ble opplevd som mangelfull. Noen påpeker i den sammenheng at de opplevde at det var for stor grad av gjentakelse i tematikken på forelesningene i løpet av studiet. Vi finner at kandidatene fra dette kullet i noe mindre grad enn 2006-kullet gir uttrykk for å være tilfreds med studiet helhetlig sett[17].

Vi har tidligere vært inne på at enkelte av informantene ga uttrykk for at de har opplevd bachelorstudiet som *for* teoriorientert og for lite fokusert på yrkespraksis, og at noen i den forbindelse etterspør konkrete metoder i arbeid med arbeid med personer med ulike lære- og utviklingsvansker (se 4.3). I surveyen ble kandidatene spurt om hvordan de opplever balansen mellom teoretiske og praktiske momenter i bachelorstudiet. Slik vi kan se i figur 6 nedenfor krysset en relativt stor andel av respondentene her av for svaralternativet ”for mye vekt på teori og for lite på praksis”. På dette spørsmålet viser det seg å være relativt store forskjeller mellom de to kullene. Blant kandidatene som fullførte studiet i 2006 svarte 78 % ”for mye vekt på teori og for lite på praksis” mens resterende 22 % svarte ”god balanse mellom teoretiske og praktiske momenter”. Tilsvarende tall for 2005-kullet er henholdsvis 52 % og 46 % [18]. I det åpne svarfeltet i surveyen har 15 respondenter valgt å kommentere praksisperiodene. Ingen av disse melder om dårlige erfaringer fra praksisopphold, men gir i

[17] Disse forskjellene er imidlertid ikke statistisk signifikante.

[18] Forskjellen mellom gruppene er statistisk signifikant. Anova med avhengig variabel ”Hva synes du om vektleggingen mellom teoretiske og praktiske momenter?” kjørt mot ”Når ble du uteksaminert?” gir [$F(1,76) = 5{,}249$, $p > {,}05$, $_{part}\eta^2 {,}065$]

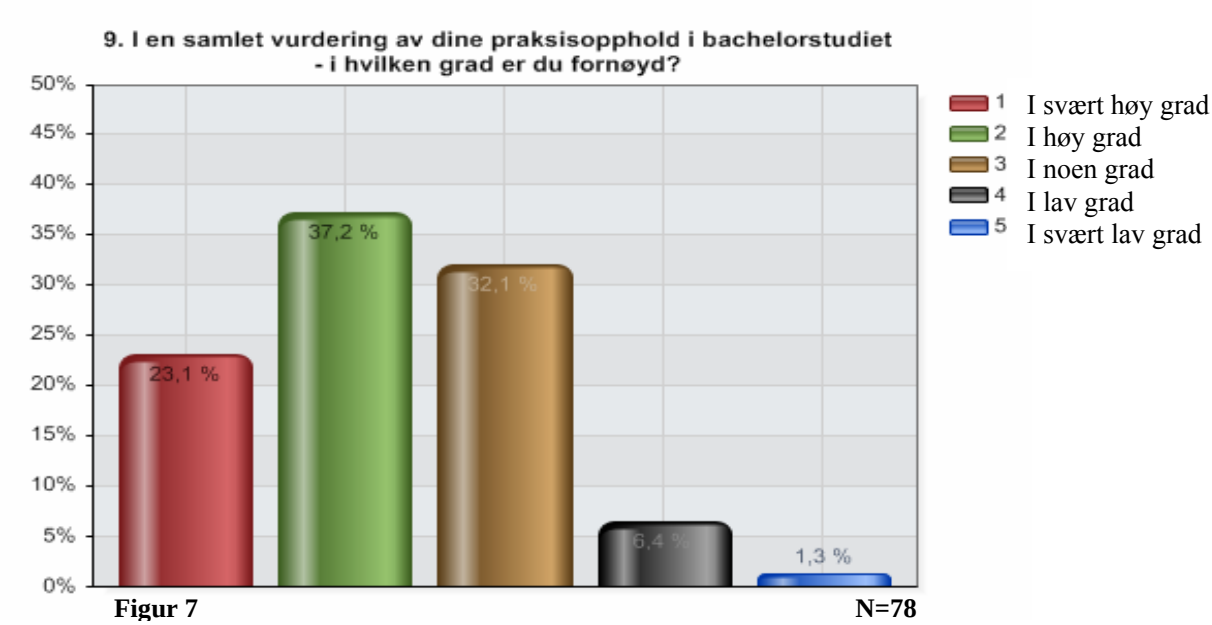
stedet uttrykk for at de setter pris på at det har vært praksis i studiet. Imidlertid gir så mange som ni av 15 uttrykk for et ønske om mer praksis i løpet av bachelorstudiet.

Figur 6 **N=78**

Vi finner også at en større andel av dem som er i arbeid synes at det er for stor vekt på teoretiske momenter og for liten på praktiske, sammenlignet med tilsvarende andel blant dem som studerer. Her oppgir 46 % av dem som er i arbeid at det for stor vekt på teoretiske momenter og 54 % at det er god balanse mellom teoretiske og praktiske momenter. Til sammenligning er tilsvarende tall for de som studerer henholdsvis 68 % og 32 % [19].

I surveyen spurte vi i hvilken grad kandidatene samlet sett var fornøyd med sine praksisopphold. Svarene på dette spørsmålet gir en indikasjon på at kandidatene i hovedsak er tilfreds med sine praksisopphold:

Figur 7 **N=78**

[19] Dette er statistisk signifikante forskjeller, Anova med avhengig variabel "Hva synes du om vektleggingen av teoretisk og praktisk momenter i bachelorstudiet?" kjørt mot "Hva er din nåværende sysselsetning – utdanning" gir: [F (1,16) = 5, 185 p > ,05 $_{part}\eta^2$,245]

Vi ser av figuren over at omtrent 60 % av respondentene synes å være godt fornøyd med praksisoppholdene samlet sett og at kun 7 % ser ut til å være misfornøyde (dette tilsvarer seks respondenter). Vi finner ubetydelige forskjeller mellom de to kullene i deres vurdering av praksisoppholdene i studiet. Det at heller ingen av dem som valgte å kommentere praksisoppholdet i surveyen trekker frem eksempler på negative praksisopplevelser, er med på å forsterke hovedinntrykket at mange er relativt fornøyd med den praksis de hadde under studiet.

Våre intervjudata omfatter som nevnt vurderinger vedrørende forholdet mellom teori og praksis i studiet. Hovedinntrykket er at de fleste av våre informanter generelt sett gir uttrykk for å ha hatt utbytte av praksisoppholdene, selv om flere av informantene argumenterer for behovet av lengre praksisperioder. Noen etterlyser i tillegg flere innslag av praksiseksempler tilknyttet undervisningen:

> ”Det kunne [i forbindelse med undervisningsaktivitetene i studiet] vært flere spesialpedagoger fra hverdagslivet som kommer for å fortelle, i stedet for å bare høre på forelesere som foreleser fra pensum. Ja, både hørt mer fra virkeligheten og hatt mer praksis.” (grunnskole)

> ”Det som på en måte er hovedkritikken min mot bachelorstudiet i spesialpedagogikk er det at det er for lite praksis. Og da er det både generelt at jeg skulle ha ønsket at det var mer praksis i arbeidslivet gjennom studiet, men i tillegg at det var mer konkrete [praksisaktiviteter i forbindelse med undervisning] i form av for eksempel rollespill.” (pedagogisk fagsenter)

Enkelte påpeker at de særlig opplevde første året av studiet som for teoritungt. En av informantene argumenterer for at det burde ha vært praksis allerede fra første året:

> ”Første året visste jeg nesten ikke hva jeg studerte, for jeg hadde ikke peiling på hva slags jobber jeg kunne få. Så egentlig så burde man hatt praksis fra første året synes jeg.” (grunnskole)

Vedkommende sammenligner bachelorstudiet med lærerutdanningen og mener at studiet samlet sett har for få uker med praksis samlet sett. Ytterligere to informanter la i intervjuene vekt på at to uker på ett praksissted er for kort tid til å få tilstrekkelig utbytte av praksisperioden:

> ”Alle jeg gikk sammen med ville ha mer praksis. Vi følte at vi ikke fikk nok av det. Vi fikk to uker på en plass og det var egentlig helt unødvendig, for første uke ble du kjent med alle, andre uka kom du litt inni det og så var du ferdig. Du burde nesten ha fire uker på hver plass i alle tre åra.” (grunnskole)

Enkelte av de utvalgte informantene oppga i surveyen at det var ”god balanse mellom teoretisk og praktiske momenter i bachelorstudiet”. I den forbindelse er det interessant å merke seg at de av våre informanter som har erfaring fra spesialpedagogisk arbeid fra tidligere er av den oppfatning at særlig unge studenter uten nevneverdig relevant yrkeserfaring har større behov for mer praksis enn de har:

> ”Mye av det [at vedkommende hadde svart at det var god balanse mellom praktiske og teoretiske elementer i studiet] kom nok av at jeg klarte å være i jobb mens jeg

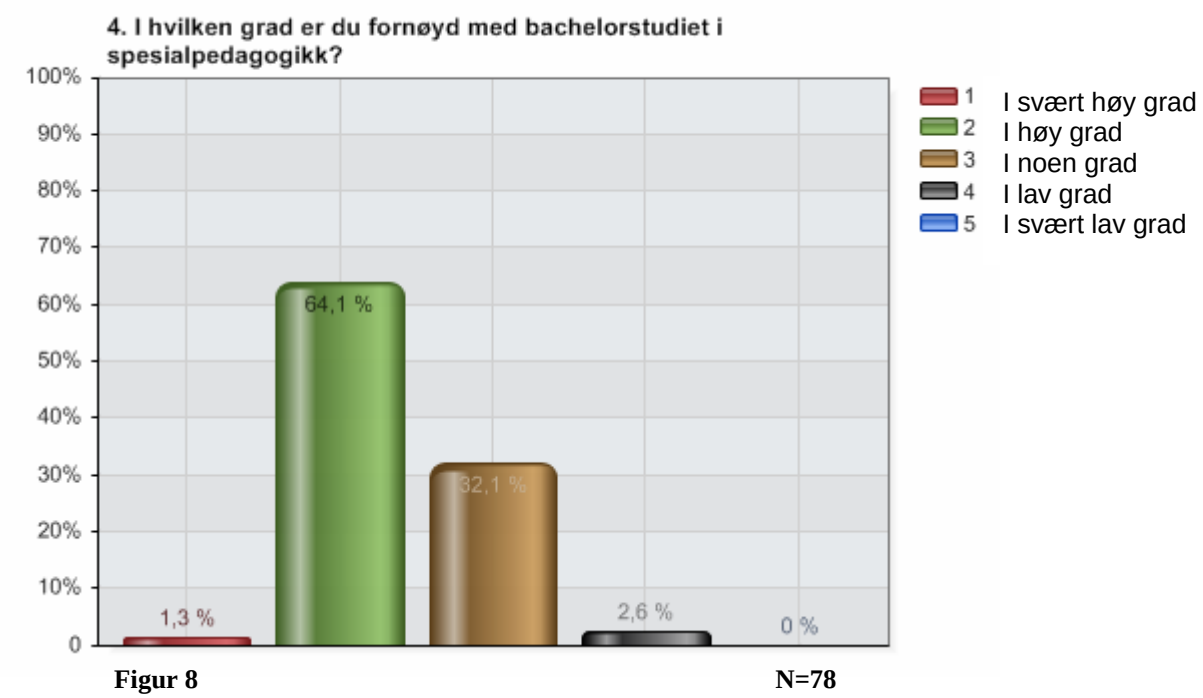
> holdt på med studiene, ikke 100 %, men jeg hadde jo praksis. Det var jo et studium som jeg hadde veldig mye praktiske erfaringer fra, så for meg så var det nok mye enklere enn for de som var i begynnelsen av 20-årene og som ikke hadde hatt praksis. Det er klart at vi som hadde jobbet med dette her før, vi synes jo at det var greit nok med den praksisen som var i studiet [….] De [yngre studentene som ikke hadde erfaring] slet veldig, og det så vi jo tydelig når vi var på grupper eller i praksis sammen en del av dem." (barnevern)

De unge informantene som oppgir å ikke har særlig nevneverdig relevant erfaring fra før bekrefter til en viss grad inntrykket som de mer "yrkeserfarne" informantene gir ved at de etterlyser mer praksis i studiet.

Det bør poengteres at det faglige innholdet i studiet generelt sett blir vurdert som relevant for arbeidslivet av de fleste av våre informanter. Når de etterspør mer fokus på praksis er det først og fremst lengre praksisperioder og flere praktiske eksempler og vinklinger i undervisningen som blir etterspurt.

5.2 Helhetlig tilfredshet

Som vi ser av figuren nedenfor er mesteparten av de uteksaminerte kandidatene i høy grad tilfreds med bachelorstudiet i spesialpedagogikk:

Figur 8 **N=78**

Analysene viser at de som gikk ut i 2006 er noe mer tilfreds med bachelorstudiet enn studentene fra 2005. Innen kullet fra 2005 var det omtrent like mange som var tilfreds i høy grad (54 %) som i noen grad (46 %), mens 73 % av de som gikk ut i 2006 svarte i høy grad og om lag 20 % i noen grad på dette spørsmålet[20]. En forklaring på disse forskjellene kan knytte seg til det at en vesentlig andel av kandidatene fra 2005-kullet ga tilbakemeldinger om organisatoriske problemer i overgangsordningen.

[20] Dette tilsvarer imidlertid ikke statistisk signifikante forskjeller mellom de to kullene.

6.0 Oppsummering og avsluttende drøfting

De fleste bachelorstudenter som ble uteksaminert 2005/2006 og som ikke har gått videre på master i spesialpedagogikk er i dag i arbeid, mens en relativt liten andel (11 %) har påbegynt nye studier. Bachelorstudiet i spesialpedagogikk beskrives på UiOs nettsider som et praktisk og yrkesnært studium som skal bidra til at studentene utvikler kompetanse til å jobbe med lærevansker og ulike funksjonshemninger. Vår undersøkelse tyder på at mesteparten av de som gjennomfører bachelorstudiet i spesialpedagogikk har fått jobb i stillinger nettopp med ansvar for å tilrettelegge for personer med ulike funksjonshemninger og lærevansker, primært innen skole- og barnehagesektoren. Støttepedagog, lærer, miljøterapeut og pedagogisk leder er de vanligste stillingstitlene i vårt materiale. Svært få respondenter oppgir å ha fått stillinger som det er rimelig å kategorisere som ikke-relevante i forhold til det faglige innholdet i studiet.

Av dem som i dag er i arbeid er omtrent halvparten i fast tilsetning. Ikke overraskende viser det seg at de som ble uteksaminerte i 2005 har mer stabile arbeidsforhold enn de som gikk ut studiet i 2006; andelen i fast tilsetning for 2005-kullet er 75 % og ingen av disse er ansatt på timebasis. Kun to av kandidatene oppga å være arbeidssøkende på det tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført. Begge disse ble uteksaminert i 2006. 83 % av dem som arbeider oppgir at de har heltidsstilling. De fleste som er tilsatt i deltidsstilling gir uttrykk for at de ønsket en slik stilling da de søkte jobb.

Undersøkelsen viser at det er relativt store forskjeller i lønnsnivå blant kandidatene som er i arbeid. Noe overraskende synes det som om verken alder eller annen utdanning er særlig utslagsgivende for lønnsforholdene. Størst andel respondenter (40 %) tjener mellom 280 000 og 309 000, hvilket tilsvarer omtrent en gjennomsnittlig grunnlønn for førskolelærere. Et mindretall av dem som har lærerstilling oppgir å være lønnet som ufaglært. Selv om bachelorgraden ser ut til å gi lønnsmessig uttelling for mange, er det fortsatt noen som gir uttrykk for å ikke være tilfreds med den lønnen de har.

Enkelte av våre informanter ga uttrykk for å være usikre på hva slags stillinger de kunne søke på grunnlag av bachelorgraden før de påbegynte studiet. Noen hadde en generell forventning om å arbeide med personer med spesielle behov for tilrettelegging, mens andre ga uttrykk for å ha mer konkrete forventninger om arbeid innen en viss sektor eller på en viss type institusjon.

Flere av våre informanter har i forbindelse med jobbsøking opplevd at bachelorstudiet i spesialpedagogikk er relativt ukjent blant arbeidsgivere. Videre ser det ut til at både kandidatene selv og arbeidsgivere sammenlikner bachelorutdanningen med mer kjente yrkesrettede høyskoleutdanninger som for eksempel lærer-, førskolelærer- og vernepleieutdanning. I en slik situasjon blir det meget betydningsfullt å kunne beskrive egen kompetanse og forstå relevansen av den i forhold til den stillingen man søker på. Våre data tyder på at flere kandidater har opplevd dette som til dels vanskelig. Blant dem som ikke synes dette har vært særlig problematisk finner vi to informanter som var med på å lage en informasjonsfolder om studiet rettet mot arbeidsgivere. Disse ga inntrykk av å være bevisst sin egen kompetanse og at de på en god måte klarte å argumentere for relevansen av denne i forbindelse med jobbintervju.

Flertallet av dem som er i arbeid opplever at deres arbeidsgivere setter pris på kompetansen som de har utviklet gjennom bachelorstudiet. Når det gjelder kandidatenes egen vurdering av den kompetanse de har utviklet i bachelorstudiet, viser våre data at de aller fleste av dem som er i arbeid gir uttrykk for at de i høy til noen grad tar i bruk den kompetansen de utviklet i studiet i det daglige arbeidet. I intervjuene kom det frem at mange har hatt nytte av kunnskap både om ulike lærevansker, spesifikke diagnoser *og* om generell språkutvikling. Flere legger vekt på at dette er viktige kunnskapsområder i og med at de arbeider med mennesker med ulike lærings- og utviklingsvansker. Det er også interessant å trekke frem at en del informanter opplever at særlig kunnskap om diagnoser bidrar til at de utvikler holdninger som er viktige i spesialpedagogisk arbeid, og at dette er holdninger som de mener til en viss grad skiller dem fra andre yrkesgrupper. Tålmodighet og løsningsorientering er stikkord som går igjen i informantenes beskrivelser av viktige holdninger i spesialpedagogisk arbeid. I tillegg til konkret kunnskap om sentrale spesialpedagogiske temaer tyder våre analyser på at enkelte av informantene opplever at den teori som de gjennomgår i løpet av bachelorstudiet danner et viktig grunnlag for deres praktiske handlinger, men at dette ofte kan dreie seg om ubevisste prosesser. Vi finner også at særlig de av våre informanter som har yrkeserfaring fra spesialpedagogisk arbeid før de påbegynte bachelorstudiet ser ut til å legge stor vekt på at de gjennom bachelorstudiet har utviklet en analytisk kompetanse, blant annet ved at de har utviklet en økt evne til systematisering av kunnskap og dermed er i stand til analyse av situasjoner på en mer profesjonell måte.

Selv om de aller fleste av kandidatene som er i arbeid gir uttrykk for at de gjennom bachelorstudiet har utviklet kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er nyttig i deres daglige yrkespraksis, viser våre data samtidig at en god del av kandidatene opplever bachelorstudiet som for lite praktisk og yrkesnært. Her gir enkelte av våre informanter uttrykk for at de opplever at deres kunnskap er noe overflatisk og at de hadde ønsket å lære mer om konkrete metoder eller fremgangsmåter som kan brukes i praksissammenheng. Inntrykket fra våre data er dermed ikke at disse kandidatene opplever mangler knyttet til den faglige tematikken, men snarere at de opplever en manglende praksisorientering i studiet. Vi finner også at flere utrykker et ønske om lengre praksisperioder på ett og samme praksissted, og flere eksempler fra spesialpedagogisk arbeid i undervisningen. Det å sammenholde teori og empiri som grunnlag for å kunne reflektere, begrunne og anvende egen praktisk yrkesteori ser ut til å være særlig krevende for unge studenter med lite yrkeserfaring, og at det er særlig disse studentene som har behov for større innslag av praksiselementer i bachelorstudiet[21].

Som sagt gir noen av våre informanter uttrykk for at de har opplevd det som utfordrende å skulle beskrive egen kompetanse i møte med arbeidslivet. Vi vil argumentere for at dette kan ses i sammenheng med utvikling av en profesjonell identitet. I våre analyser har vi sett tegn på at enkelte studenter legger vekt på hva de *ikke* er og *ikke* kan mer enn hva de faktisk er og kan. Det å utvikle en profesjonell identitet synes å være særlig utfordrende når både medstudenter, potensielle arbeidsgivere og kollegaer understreker at de verken er lærere eller førskolelærere. Når kandidatene selv stadig sammenlikner sin utdanning med mer etablerte, yrkesrettede utdanninger, kan dette virke negativt inn på jobbsøking ved at det blir vanskelig også for potensielle arbeidsgivere å danne seg et klart bilde av studiet og hva slags kompetanse det gir.

Dersom man anser det som viktig at bachelorstudiet fortsatt skal være et yrkesrettet studium også for unge studenter uten nevneverdig erfaring fra spesialpedagogisk arbeid, mener vi det

[21] Jfr. Handal og Lauvås 2000: Veiledning og praktisk yrkesteori. Cappelen akademisk.

vil være en fordel å i større grad forsøke å gjøre studentene bevisst sin egen kompetanse. Dette kan skje gjennom å gi dem flere muligheter for å sette ord på kompetansen de utvikler gjennom studiet, men også ved å i større grad fokusere på praksisnære problemstillinger i forbindelse med undervisningen. En klarere forestilling av hva spesialpedagogisk arbeid dreier seg om vil kunne bidra til at den teori som studentene møter i studiet oppleves som mindre abstrakt, særlig for dem som ikke har egne eksempler å kople teori til.

Vedlegg 1 Survey til bachelorkandidater, ISP

1) Respondentens telefonnummer (skrives inn)

2) Respondentnummer

3) Når ble du uteksaminert fra bachelorstudiet i spesialpedagogikk? (2005/2006)

4) I hvilken grad er du (helhetlig sett) fornøyd med bachelorstudiet? (I svært høy grad, I høy grad, I noen grad, I liten grad, I svært liten grad)

5-6) Forklar kortfattet grunnen/e til at du er fornøyd/misfornøyd med bachelorstudiet i spesialpedagogikk (skriver inn respondentens svar i åpent svarfelt)

7) I hvilken grad opplever du at den kompetanse som du har utviklet gjennom bachelorstudiet generelt sett er etterspurt på arbeidsmarkedet? (I svært høy grad, I høy grad, I noen grad, I liten grad, I svært liten grad, vet ikke/usikker)

8) Hva synes du om vektleggingen av teoretiske og praktiske momenter i bachelorstudiet? (for mye vekt på teori og for lite på praksis, god balanse mellom praktiske og teoretiske momenter, for mye vekt på praksis og for lite på teori)

9) I en samlet vurdering av dine praksisopphold i bachelorstudiet – i hvilken grad er du fornøyd? (I svært høy grad, I høy grad, I noen grad, I liten grad, I svært liten grad, vet ikke/usikker)

10) Har du søkt jobb hos arbeidsgiver som du hadde praksisopphold hos under bachelorstudiet? (ja, nei (hvis nei, gå videre til 13))

11) Fikk du arbeidet du søkte på (ja, nei (hvis nei, går videre til spm 13))

12) Arbeider du for tiden på denne arbeidsplassen?

13) Er du i arbeid? (ja, nei (hvis nei, gå videre til spm 26))

14) Har du mer enn én jobb? (Ja, nei)

15) Arbeider du heltid eller deltid? (heltid, deltid (hvis heltid, gå videre til spm 18)

16) Hvor omfattende er din deltidsstilling? (Mer enn 75 % stilling, 51-75 % stilling, 50 % stilling, 25-49 % stilling, under 25 % stilling)

17) Var det ditt ønske om å ha en deltidsstilling? (Ja, nei)

18) Hva jobber du med nå – område eller sektor? (Barnehage, Grunnskole, Spesialskole, SFO, Barnevern, Psykisk helsevern, Videregående opplæring, Voksenopplæring, Rusmiddelomsorg, Eldreomsorg, Annet)

19) Hva slags tilsettingsforhold er du i? (Fast tilsetting, Midlertidig tilsetting, vikariat eller engasjement med 1-2 års varighet, Midlertidig tilsetting, vikariat eller engasjement med mindre enn 1 års varighet, Ansatt på timebasis, Annet)

20) Hva er tittelen på stillingen du har? (Konsulent, Førstekonsulent, Prosjektleder, Prosjektmedarbeider, Rådgiver, Assistent, Miljøterapeut, Miljøarbeider, Spesialpedagog, Barnevernpedagog, Pedagogisk leder, Førskolelærer, Lærer, Vet ikke, Annet (skriv inn i tekstboks))

21) Hvor lenge har du jobbet i din nåværende stilling? (skriv inn i tekstboks)

22) Omtrent hvor mye tjener du brutto (før skatt) per år? (Mindre enn 100 000, Mellom 100 000 og 129 000, Mellom 130 000 og 159 000, Mellom 160 000 og 189 000, Mellom 190 000 og 219 000, Mellom 220 000 og 249 000, Mellom 250 000 og 279 000, Mellom 280 000 og 309 000, Mellom 310 000 og 339 000, Mellom 340 000 og 369 000, Mellom 370 000 og 399 000, 400 000 eller mer, Annet (skriv inn i tekstboks))

23) Dersom du jobber inne skolesektoren – er du lønnet som lærere eller ufaglært? (som lærer, som ufaglært, vet ikke, ikke aktuelt)

24) I hvilken grad opplever du at din nåværende arbeidsgiver setter pris på den kompetansen du har tilegnet deg gjennom bachelorstudiet? (I svært høy grad, I høy grad, I noen grad, I liten grad, I svært liten grad)

25) I hvilken grad tar du i bruk den kompetanse som du har utviklet gjennom bachelorstudiet i ditt daglige arbeid? (I svært høy grad, I høy grad, I noen grad, I liten grad, I svært liten grad)
26) Hvis du ikke er i arbeid, hva er din nåværende sysselsetting? (Utdanning, Arbeidssøkende, Foreldrepermisjon, Annet)

27) (hvis under utdanning) Hva slags utdanning tar du for tiden?

28) Har du fullført annen høgskole- eller universitetsutdanning utover bachelorstudiet i spesialpedagogikk? (Ja, nei (hvis nei, går videre til spm 30))

29) Hva slags utdanning har du fullført utover bachelorstudiet i spesialpedagogikk?

30) Kjønn

31) Alder (21-24, 25-28, 29-32, 33-36, 37-40, +40)

32) Hvor mange års arbeidserfaring har du? (ingen arbeidserfaring, mindre enn et år, 1-3 år, 4-6 år, 7-9 år, 10-12 år, 13-15 år, 16-18 år, Mer enn 18 år)

33) Har du omsorgsansvar for ett eller flere barn – i så fall hvor mange barn?
(Ingen barn, 1, 2, 3, 4 eller flere)

34) I hvilket fylke er du bosatt? (krysser av for liste med fylker)

35) Vi har planer om å følge opp svarene fra noen av de som har svart på denne undersøkelsen i form av et intervju. Kunne du tenker deg å stille til et slikt intervju? (Ja, nei)

Vedlegg 2 Intervjuguide

Før bachelorstudiet
Hvordan fikk du først vite om bachelor i spesialpedagogikk?

Kan du huske hvorfor du valgte å ta bachelor i spesialpedagogikk? Vurderte du noen andre studier?

Hadde du å ambisjoner om å ta master i spesialpedagogikk før du startet på bachelor? Underveis? (evt. Hva gjorde at du valgte å ikke ta master?) Har du vurdert å ta masteren noen gang i fremtiden?

Hadde du noen oppfatning om hva slags jobber man kunne få med bachelor i spesialpedagogikk?

Var du i arbeid før du begynte på bachelorstudiet? Hva arbeidet du med? (relevant i forhold til spesialpedagogikk, er du i samme jobb nå?)

Jobbsøking
Har du søkt mange jobber etter du ble ferdig med bachelorgraden? (Hva slags jobber?)

Gikk det greit for deg å fortelle arbeidsgiver om din kompetanse du tilegnet deg i bachelorstudiet?

Opplevde du at arbeidsgiver/ne etterspurte din kompetanse i spesialpedagogikk?

Hadde bachelorgraden noe å si for lønn når du fikk arbeid? Er du fornøyd med din lønn?

Studiets relevans for det aktuelle arbeidet
Hvilke ansvarsområder og hvilke arbeidsoppgaver inngår i din stilling? Hva vil du si er de viktigste kvalifikasjonene en trenger for å gjøre en god jobb i din stilling?

Har det å ha tatt spesialpedagogikk endret din arbeidssituasjon på noen måter? (lønnsforhold, ansvarsområder, stillingstittel, fra en stilling til en annen etc.)

Du oppgav i surveyen at du [i noen grad/i høy grad/i liten] grad tar i bruk den kompetanse du tilegnet deg i bachelorstudiet i ditt daglige arbeid. Kan du fortelle hva som ligger bak at du svarte [informantens svar fra survey] her? Kan du fortelle meg hvilke kunnskaper eller ferdigheter som er relevante i forhold til dine arbeidsoppgaver/ditt yrke? Eksempler?

Sett i forhold til de arbeidsoppgaver som inngår i din stilling – hva mener du er det viktigste du lært i bachelorstudiet? (Følge opp: Er det noen spesielle teorier, modeller, praksisopplevelser, oppgaver osv som du opplever å ha tatt i bruk eller bli inspirert av?)

Er det noen kunnskaper eller ferdigheter du savner i forhold til ditt arbeid og som du mener kunne ha inngått i bachelorstudiet spesialpedagogikk? Hvilke?

Trives du i din jobb? Er den jobben du har nå en jobb du ser for deg at du vil være i en stund (hvis nei, hvorfor ikke?) Hva ønsker du å arbeide med i fremtiden?

Studiets organisering og innhold?
I skjemaet svarte du at du opplevde at det i bachelorstudiet [ble lagt for mye vekt på teori og for lite på praksis/at det var god balanse mellom teoretiske og praktiske momenter]. Har du noen tanker om hvordan studiet kunne ha vært mer praktisk rettet?/hva ligger bak det at du her svarte god balanse?

(Andre) forbedringsmuligheter i studieopplegget og studiets innhold?

Hvis noen du kjenner vurderte å ta bachelorstudiet og spurte deg om råd – hvilke råd ville du da gitt?